

T.C. İÇİŞLERİ BAKANLIĞI

**SİVİL TOPLUMLA
İ L İ Ş K İ L E R**

GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KAMU – STK İŞ BİRLİĞİNDE TÜRKİYE’DE GÖNÜLLÜLÜK BİLİNCİNİN ARTTIRILMASI PROJESİ

GÖNÜLLÜLÜK ARAŞTIRMASI

AB MERKEZİ

İÇİNDEKİLER

KAMU – STK İŞ BİRLİĞİNDE TÜRKİYE’DE GÖNÜLLÜLÜK BİLİNCİNİN ARTTIRILMASI PROJESİ	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
1. Gönüllülük Kavramı	2
1.1 Gönüllülüğün Tanımlanması	2
1.2 Gönüllülüğün Kişisel Gelişim Açısından Önemi	5
1.3 Gönüllülüğün Toplumsal Açısından Önemi	9
2. Gönüllülüğün Tarihçesi	11
2.1 Birleşmiş Milletler Perspektifinden Gönüllülüğün Gelişimi	14
2.2 Avrupa Birliği Perspektifinden Gönüllülüğün Gelişimi	16
2.2.1 AB Üye Ülkelerinin Özelinde Gönüllülük Politikaları	17
2.3. Türkiye Perspektifinde Gönüllülülük Kavramı	20
3. Gönüllü Olma Motivasyonları	26
3.1 Neden Gönüllü Olunur?	26
3.2 Neden Gönüllü Olunmaz?	28
4. Türkiye’de Gönüllülük	30
4.1 Türkiye’de Kamu Kurumları Perspektifinden Gönüllülük	30
4.2 Sivil Toplum Kuruluşları Perspektifinden Gönüllülük	33
4.3 Kamu – STK İş Birliği ile Gönüllülük	37
5. Türkiye’deki Gönüllülük Algısı ve Standartları	39
6. AB’deki Gönüllülük Algısı ve Standartları	42
7. Gönüllülük Algısı Anketi	44
8. Sonuç ve Öneriler	46
Kaynakça	49
Bilgilendirme	53

1. Gönüllülük Kavramı

1.1 Gönüllülüğün Tanımlanması

Gönüllülük ile ilgili literatürde pek çok tanımlama görülmektedir. İlgili kavram, çok farklı yönlerden değerlendirilebilen karmaşık bir olgu olarak nitelendirilmektedir. Gönüllülük kavramı; toplumların sahip olduğu özellikler, değerler, deneyimler ve sosyo-ekonomik etkenler gibi birçok unsur sebebiyle değişiklik göstermektedir. Bu sebeple gönüllülüğün ne olduğu, nasıl olduğu ve ölçülebileceği konusunda kabul görmüş bir fikir birliği oluşmamıştır¹.

Wilson'a göre gönüllülük; vaktin, diğer insan, grup veya kurumlara fayda sağlamak için harcadığı herhangi bir faaliyettir². Hodgkinson ise gönüllüyü sosyal sorunların çözülmesi, toplumsal dayanışmanın tesis edilmesi, toplumdaki dezavantajlı grupların desteklenmesi, toplumun yaşam kalitesinin artırılması amaçlarını taşıyan kişi olarak ifade etmektedir³.

Hamit Palabıyık'a göre gönüllülük; bireyin maddi karşılık beklemeden ya da başka bir çıkar beklentisi olmadan insanların genel anlamda yaşam kalitesini arttırmak, kamu yararı amacına ulaşmak için doğru olduğuna ve yapması gerektiğine olan inançla bir toplumsal girişime, bir sivil toplum kuruluşu ya da gönüllü katılıma olanak sağlayan hukuki, kurumsal yapılar bünyesinde etkinliklere destek olması biçiminde tanımlanabilir⁴.

Güder ise gönüllülüğü, bir bireyin maddi karşılık beklemeden ya da başka bir çıkar beklentisi içinde olmadan toplumun yararına olduğu düşünülen bir hedefe ulaşmak için, yalnızca içinden gelerek ve doğru olduğuna inanarak, bir toplumsal girişime ya da bir sivil toplum kuruluşu bünyesindeki etkinliklere destek olması biçiminde tanımlamaktadır.⁵ Uzun yıllardır gönüllülük çalışmaları yürütmekte olan Birleşmiş Milletler'in (BM) Gönüllüleri ise gönüllülüğü, insanlar için yaşadıkları topluluğun ve toplumun yaşamında söz almanın bir yolu olarak tanımlamakta ve bunu yaparak bireylerin aidiyet ve içerilme hissi yaşayarak insanların kendi yaşamlarına yön verebildiklerini vurgulamaktadır.⁶

¹ DULKADİROĞLU, Hakan, Türkiye'nin Meselelerine Gönüllü Bakış , AmeriCorps Modeli'', 2016, s.5

² WILSON, J. (2000). Volunteering. Annual Review of Sociology, 26, 215-240

³ HODGKINSON, Virginia A., The Roles and Contributions of Volunteers Globally: Passing on the Tradition to Future Generations, Center for the Study of Voluntary Organizations & Service, Washington, DC, May 15, 2001, ss. 1-5.

⁴ PALABIYIK, Hamit, Gönüllülük ve Yerel Hizmetlere Gönüllü Katılım Üzerine Açıklamalar, 2011, s.91

⁵ GÜDER, Nafiz, STK'lar İçin Gönüllülük ve Gönüllü Yönetimi Rehberi, Sivil Toplum Geliştirme Merkezi, 2006, s.4

⁶ Birleşmiş Milletler Gönüllüleri, Dünyada Gönüllülüğün Durumu Raporu: '' Küresel Refah için Evrensel Değerler'' 2011

Gönüllü kelimesi “Bir işi yapmayı hiçbir yükümlülüğü yokken isteyerek üstlenen” anlamında da (Türk Dil Kurumu) kullanılmaktadır⁷. Bu tanımlamalardan yola çıkarak gönüllülüğün herhangi bir çıkar beklemeden içinde bulunulan toplum yararını gözeterek istekli ve bilinçli olarak harekete geçilmesi anlamına geldiği söylenebilir.

Snyder ve Omoto⁸ gönüllülüğü kavramsallaştırma sürecinde gönüllülüğün temel özelliklerini tanımlamak için 6 hususu vurgulamaktadır:

1. Gönüllülerin faaliyetleri gönüllü olmalıdır. Kişinin serbest iradesiyle gerçekleştirilmeli, herhangi bir zorlama veya yükümlülük bağı olmamalıdır.
2. Gönüllülük, kendiliğinden gerçekleşen davranış ve hareketler değil, bilinçli yapılan bir hizmet sunma faaliyetidir.
3. Gönüllü faaliyetler, bir kere olan etkinlik veya faaliyetlerden ziyade bir süreç içerisindedir.
4. Gönüllülük kararı, ödül veya ceza beklemeksizin tamamıyla kişinin kendi hedeflerine dayalıdır; böylelikle, insanların ücret almak için veya ceza ya da suçlamadan sakınmak için yaptıkları faaliyetler tam olarak gönüllülük olarak kabul edilmemektedir.
5. Gönüllülük, yardım isteyen kişi veya işlere hizmeti içerir. Başka bir ifadeyle, gönüllüler tarafından sunulan hizmetler dayatma niteliği taşımamalı ve yararlanıcılar tarafından da kabul edilmeli veya istenilmelidir.
6. Gönüllülük, insanlar veya sebepler adına gerçekleştirilmeli ve genellikle kurumlar aracılığıyla yapılmalıdır.

Gönüllülük kavramının değişken bir olgu olması nedeniyle geleneksel anlamda yürütülen halinden daha farklı şekillerde çeşitlenmeye başlamıştır. Bu bağlamda farklı kaynaklarda sınıflandırılmış gönüllülük türleri şu şekildedir:

- a) Resmi ve Resmi Olmayan Gönüllülük: Gönüllülük ne tekdüze ne de rastgele bir eylemdir⁹. Gönüllülük davranışlarının boyutlarına paralel olarak gönüllülük resmi ve resmi olmayan gönüllülük olmak üzere ikiye ayrılmaktadır¹⁰. Resmi olmayan gönüllülük günlük olarak çevreye verilen sistematik olmayan destekler olarak

⁷ <https://sozluk.gov.tr/>

⁸ DULKADİROĞLU, Hakan, TÜRKİYE'NİN MESELELERİNE GÖNÜLLÜ BAKIŞ'' AmeriCorps Modeli'', 2016, s.17.

⁹ A.g.m, , s.18.

¹⁰ ÇELİK, Vasfiye, Gönüllülük, Katılım ve Yönetim Kültürü İlişkisi, Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 2020, s.6

görülmektedir. Resmi olan gönüllülük ilgi duyulan alanda çalışmalar yürütülen organizasyona üye olarak organizasyonun gerektirdiği faaliyetleri yerine getirmektir. Bu faaliyetler spontane değildir, planlanmıştır yani sistematiktir. Penner'e göre resmi gönüllülük 4 özelliği içinde barındır. Bu özellikler; uzun süreli, planlı, zorunlu olmayan yardımları içermesi ve bu yardımların organizasyonel kapsamda yapılması olarak sıralanmaktadır¹¹. Her iki durumda da gönüllülüğün istek dahilinde faaliyette bulunmak gönüllülük sayılmaktadır.

- b) Sürekli ve Süreli Gönüllülük: Gönüllü bireylerin gönüllülük çalışmalarına ayırdığı vakte göre de gönüllülük ‘sürekli ve süreli gönüllülük’ olarak iki şekilde incelenebilir¹². Sürekli gönüllülük; zamanı önceden saptanmış periyotlarda, devamlılık gösteren bir şekilde yapılan gönüllülük şeklindedir. Özellikle devamlılığı ve sürdürülebilirliği olan faaliyetlerde sürekli gönüllülük bir ihtiyaçtır. Süreli gönüllülük ise gönüllülerin yalnızca ihtiyaca göre hizmet sunduğu gönüllülük biçimi olarak açıklanmaktadır. Bir başka deyişle faaliyet bittiği an gönüllülük de bitmektedir. Bağış yapmak, kan vermek gibi sürekli faaliyetler bu gönüllülük çeşidine örnek olarak gösterilebilir. Sürekli gönüllülüğe göre daha rahat ve esnek bir yapıda olan süreli gönüllülük ise daha çok tercih edilmektedir.
- c) Uluslararası Gönüllülük: Gönüllülerin kendi yaşadıkları ülkenin sınırlarını aşarak buradaki sorunlara yönelik üstlendikleri gönüllü faaliyetler, uluslararası gönüllülük olarak adlandırılmaktadır. Yine Birleşmiş Milletler, uluslararası gönüllülüğü yurt dışında faaliyet gösteren gönüllülerin örgütlü olarak kalkınmaya katılması açıklamaktadır¹³. Uluslararası gönüllülük, fiziksel olarak yapılabilmeyen yanı sıra bilişim teknolojilerinden yararlanılarak ulus ötesi çalışmalar olarak da gerçekleştirilebilmektedir. İlgili gönüllülük faaliyetlerine katılan bireyler sadece kendi buldukları toplumda değil, dünya genelindeki problemler karşısında hassasiyet

¹¹ PENNER, L. A. 2002. “Dispositional and organizational influences on sustained volunteerism: An interactionist perspective.” Journal of Social Issues, 58:447- 467

¹² GÜLMEZ, Murat, ‘‘ Üniversite Öğrencilerinin Gönüllülük Davranışları ve Motivasyonları Üzerine Bir Araştırma: Çağ Üniversitesi Örneği’’ Gençlik Araştırmaları Dergisi, 2019 , s.127, https://yayinlar.gsb.gov.tr/Public/Files/GAD_Ozel_Sayi.pdf

¹³ Birleşmiş Milletler Gönüllüleri, Dünyada Gönüllülüğün Durumu Raporu: ‘‘ Küresel Refah için Evrensel Değerler’’ 2011 s.29

güdüsü geliştirmektedir. Ek olarak değişik kültürlerle tanışarak bilgi, deneyim ve becerilerini de farklı şekillerde geliştirme imkânı bulmaktadırlar.

- d) Çevrimiçi gönüllülük: Dijital araçların kullanılarak internet ortamında gönüllü olarak çalışmasıdır. Aynı zamanda online gönüllülük, e-gönüllük, sanal gönüllülük vb. isimler ile de bilinmektedir. Çevrimiçi gönüllülük, gönüllü olmak isteyen bireylerin zaman, mekân, maliyet gibi sınırlarını kaldırmakta böylece gönüllülük çalışmalarının bulunmasını ve yaygınlaştırılmasını kolaylaştırmaktadır.
- e) Kar Amacı Güden ve Kar Amacı Gütmeyen Kurumlarda Gönüllülük: Kamu kurumları, vakıflar ve dernekler gibi STK kurumların gerçekleştirdiği resmi gönüllülüğün yanında yine aynı kapsamda şirketlerin veya diğer kâr amacı güden yapıların de gerçekleştirdiği gönüllülük çalışmalar bulunmektedir. Bu bağlamda kurumsal sosyal sorumluluk kavramı, kâr amacı güden organizasyonların yürütülen gönüllülük çalışmaları olarak tanımlanabilmektedir.

İncelendiği üzere gönüllülük birçok farklı anlama gelmekte, birçok farklı şekilde yapılabilmekte ve birçok farklı alana yayılabilmektedir. Gönüllülük dinamik bir süreç olduğu için her geçen gün gönüllülük kavramının bilinirliği ve gönüllü yapılan faaliyetlerine katılım artmaktadır.

1.2 Gönüllülüğün Kişisel Gelişim Açısından Önemi

Bireyler, gönüllü faaliyetler ile bulunduğu çevreye çeşitli alanlarda katkı sunarken aynı zamanda kişisel gelişimlerini de desteklemekte ve geliştirmektedir. Toplumsal duyarlılığı, bilinci ve aidiyeti besleyen gönüllülük eylemi aynı zamanda bireylerin bir gruba, topluluğa dahil olarak iletişim becerilerini aktif kullanmasına, takım çalışmasına uyum sağlamasına, sorumluluk üstlenerek görevlerini yerine getirmesine katkı sağlamaktadır.

Gönüllülük aynı zamanda bireylerin sosyal ilişkilerini güçlendirerek toplumun çeşitli kesimlerinden kişiler ile bağ kurmalarını ve onlarla empati, sabır, hoşgörü, saygı içerisinde bir arada var olmalarını sağlamaktadır. Gönüllü eylemler bireylere uzun vadede araştırma, zaman kontrolü, planlama, yönetim, organizasyon, değerlendirme, analiz gibi yetkinliklerin gelişmesini sağlamaktadır.

Bir diğer önemli husus ise gönüllülük aynı zamanda toplumdaki bireylerin aktif vatandaş olma yolunda adım atmalarına ‘‘eşitlik, adalet, katılım, demokrasi’’ gibi temel kavramları bireylerin

hayatına entegre ederek toplumsal saha içerisinde gelişmesi ve yayılmasına olanak sağlamaktadır.

Gönüllülük faaliyetleri yapan bireyler zaman, emek ve bilgilerini kullanmaktadır. Bireyler gönüllülük faaliyetlerinde bulunarak aidiyet hissi yaşamakta ve böylece kendi hayatlarına yön vermektedir. Aynı zamanda gönüllülük bireylerin yaşadıkları toplumda söz almasının ve toplum için harekete geçmesinin bir yolu olmaktadır.

Gönüllülük faaliyetleri aslında iyi bir öğrenme süreci olarak da açıklanmaktadır. Gönüllülük yapısı itibari ile bir çıkar gözetmeksizin toplum yararına yapılırsa dahi kişiler, gönüllülük sayesinde farkında olarak veya olmayarak birçok kazanım elde etmektedir. Gönüllülük yapmış bireyler, bilgi ve yeterliliklerini arttırarak birçok farklı alanda da gelişim göstermektedir.

Özellikle bireylerin günlük yaşamın istekleri, zorlukları ve engelleri ile etkin bir şekilde başa çıkmalarını sağlayan yaşam becerine gönüllülük faaliyetleri ile katkı sunulmaktadır. Böylece gönüllü kişiler topluma fayda sağlarken aynı zamanda da kendi kişisel gelişimlerini desteklemektedir.

Gönüllülüğün kişisel gelişime sosyal becerilere etkisi bakımından değerlendirildiğinde öncelikle iletişim becerilerinin geliştirilmesi gelmektedir. İletişim becerisinin günlük hayatımızda en sık kullanılan becerilerden biri olduğu söylenebilir. İletişim sözlü veya sözsüz olarak birçok farklı şekilde yapılabilir. Gönüllülük faaliyetleri sayesinde kişi çevresini gözlemleme ve inceleme şansı verebilmektedir. Buradan hareketle bireyler sadece ağızlarından çıkan sözlerin anlamlarının yanında jest ve mimiklerin anlamlarını da ortaya çıkarabilmektedir.

Gönüllülük aynı zamanda birçok farklı arka plana sahip insanı bir araya getirerek birbirlerini tanıma ve birbirlerine soru sorarak karşı tarafı anlamaya yardımcı olmaktadır. Böylece bireylerin gönüllülük yaparak iletişim kanallarını geliştirecek birçok ortama dahil olabilmeleri ile etkili ve saygılı iletişim yeterliliği elde etmeleri kolaylaşmaktadır.

Diğer bir yandan gönüllülük toplum yararına harekete geçmek anlamına geldiği için bütün gönüllüler aynı amacı gerçekleştirmek için çalışmalar yürütmektedir. Bu bağlamda takım çalışması, iş birliği ve yardımlaşma becerilerinin gönüllülük faaliyetlerinin vazgeçilmez bir unsuru olduğunu belirtmek gerekmektedir. Gönüllülük faaliyetlerinin katılımcıları farklı özelliklere sahip olsa da beraber uyum içinde çalışmanın doğru sonuca ulaştıracağını fark etme şansı elde etmektedir. Bu ortamlar ile gönüllü bireyler saygı, güvenilirlik, katkı sağlama, esnek olabilme, sorgulama, fikirleri genişletme, yönetme, ikna etme, destek olma gibi birçok alanda

beceri ve yeterliliklerini arttırabilmektedir. Aynı zamanda gönüllü bireyler gönüllülük faaliyetlerine katılarak içsel motivasyonu harekete geçirebilme ve başkalarını motive edebilme ya da cesaret verme becerisi de elde edebilmektedir. Gönüllülük faaliyetlerin iş birliği ve iletişim içerisinde gerçekleşmesi sayesinde bireyler sosyal ve kültürel zenginlik de kazanmaktadır.

Gönüllüler kendi toplumsal sorumluluğunun farkına varan ve istek dahilinde hayata katılım konusunda harekete geçmek için çabalayan yani aktif vatandaşlığı benimseyen kişilerden oluşmaktadır. Aktif vatandaşlık topluma karşı görevlerini yerine getirirken saygı, demokrasi, hak, eşitlik gibi değerler ışığında gerçekleşmektedir. Gönüllülük faaliyetleri dolayısıyla bireyler saygı kültürü, demokrasinin benimsenmesi, hakların korunması ve savunuculuğu, eşitliğe özen gösterme gibi birçok alanda da kendilerini geliştirebilmektedir.

Gönüllülük faaliyetleri sayesinde bireyler tüm dünyaya daha duyarlı hale gelmektedir. Gönüllülük bir ihtiyacı gidermek için istekli yapılan faaliyetler olması dolayısıyla bireyler ihtiyaçları daha açık bir biçimde görebilmekte ve bu ihtiyaçlara yönelik çözümler için harekete geçmektedir. Böylece çevresine karşı daha duyarlı hale gelen bireylerin empati yapabilme ve duygularını yönetme becerileri gelişmektedir. Empati yapabilen bireyler toplumun her kesimine karşı daha hoşgörülü ve saygılı bir biçimde yaklaşabilmektedir. Diğer bir deyişle bireylerin gönüllülük yaparak tüm dünyaya karşı hassasiyetlerinin artması ile duygusal zekâ ve becerileri gelişmektedir.

Gönüllülük öncelikle bireye sorumluluk güdüsü kazandırmaktadır. Gönüllülük faaliyetleri, bireylerin toplum için sorumluluk üstlenmek istemeleri ile başlamakta ve böylece bireylere sorumluluk almayı öğretmektedir. Bireylerin toplum için kendilerini sorumlu hissetmeleri ile kendi kişisel yaşamlarında da sorumluluk almayı kolaylaştırdığı bilinmektedir. Gönüllülük faaliyetlerine katılım dolayısıyla gönüllünün farkındalığı gelişmekte, böylece kişi yaşadığı topluma ve gelecek nesillere daha yaşanabilir bir ortam bırakma arzusu duymaktadır. Buradan hareketle gönüllü bireyler, gelecek nesiller için daha yaşanabilir bir dünya bırakma sorumluluğunu taşımaktadır.

Kişisel gelişim açısından gönüllü olmak bireylerin sabır gösterme becerisini geliştirmektir. Gönüllülük faaliyetlerinde en çok ihtiyaç duyulan becerilerden biri sabır gösterme becerisidir. Gönüllülük yapısı itibari ile bir süreç olması dolayısıyla bireylerin gönüllü olurken dayanıklılık göstermeleri sabretmelerini sağlamaktadır. Bireyler gönüllülük faaliyetlerinde bulunurken çatışmadan uzak kalmaya, yargılama yapmaktan uzak kalmaya, iletişim kurmaya çalıştıkça

sabretmeyi de öğrenmektedir. Aynı zamanda gönüllülüğün bireye kazandırdığı veya geliştirdiği özelliklerden biri de özgüvendir. Bireyler gönüllülük yaparken topluma faydalı olduğunu hissettikçe özgüvenleri gelişmekte ve kendilerini daha rahat ifade edebilmektedir. Birey, gönüllülük faaliyetleri ile kendini keşfedebilmekte ve değerini fark etme şansı elde edebilmektedir.

Gönüllük bireylerin düşünme becerilerinin geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Bu düşünme becerileri yaratıcı ve eleştirel düşünme, problem çözme ve karar verme becerileri olarak sıralanabilmektedir. Gönüllülük faaliyetlerine katılan bireyler birçok farklı durum ile karşı karşıya kalması dolayısıyla olaylar ve durumlar arasında bağ kurabilmek, neden-sonuç çerçevesinde çıkarımlarda bulunabilmek, inisiyatif almayı öğrenmek, alternatif çözüm üretmek için düşünmek gibi birçok kazanım elde etmektedirler.

Diğer bir yandan gönüllülük faaliyetleri bireylerin profesyonel hayatlarında da gelişimi desteklemektedir. Gönüllülük faaliyetleri planlama, hazırlanma, uygulanma, izlenme gibi süreçlerden oluşmaktadır. Böylece ilgili faaliyetler çok daha fazla verimli hale getirilmektedir. Aynı zamanda gönüllülük faaliyetleri bireylere yeni hobi alanları da açmaktadır. Bireylerin gönüllülük faaliyetlerine katılma deneyimleri elde etmeleri ile bu süreçlere aşina hale gelecektir. Böylece bireyler profesyonel hayatta kendilerini ön plana çıkarmaya yardımcı olacak sosyal ve duygusal becerilerinin yanında araştırma, zaman kontrolü, planlama, yönetim, organizasyon, değerlendirme, girişimcilik gibi beceriler ile kendilerini geliştirebilecektir.

Son olarak gönüllü faaliyetlerin kişisel gelişim bakımından katkı sunduğu alanlar ruhsal ve fiziksel sağlıktır. Ruhsal açıdan bakılacak olursa zamanını ve kaynaklarını başkalarının yararına kullanan gönüllü bireyler daha mutlu ve huzurlu olduğunu belirtmektedir. Özellikle günümüzün problemlerinden olan yalnızlık, depresyon, stres, kaygı gibi olumsuz durumlar bireylerin hayatını önemli ölçüde etkilemektedir. Bireylerin gönüllülük faaliyetlerine katılarak sosyalleşebilme, bağları güçlendirebilmeme, deneyim elde edebilmesi ile ruhsal problemlerin önüne geçildiği veya aşıldığı bilinmektedir. Böylece gönüllü kişiler manevi tatmin yaşayarak kendilerini geliştirebilmektedir. Fiziksel açıdan gönüllülüğün etkisi ise hareket etmeyi teşvik etmesi bakımından kişisel gelişimi desteklemektir. Daha fazla hareket etmek yaş, cinsiyet veya mevcut fiziksel uygunluk düzeyine bakılmaksızın herkes için birçok fayda barındırmaktadır. Aynı zamanda gönüllülük faaliyetlerinin beynin esnekliğini geliştirdiği ve böylece bağlantı

kurma yetilerini koruyabildiği bilinmektedir¹⁴. Buradan hareketle gönüllü olmanın hem ruhsal hem de fiziksel açıdan gelişimi desteklediği sonucuna varılmaktadır.

1.3 Gönüllülüğün Toplumsal Açıdan Önemi

Günümüzde tüm dünya toplumlarının karşı karşıya olduğu çok katmanlı sorunlar bulunmaktadır. Bu karmaşık problemlerin çözümü ise ancak; herkesin çözümün parçası olmak için çabalaması ve sorumluluk üstlenmeye istekli olmasıdır. Bu sebeple toplumsal açıdan gönüllüler çok önemli bir yer teşkil etmektedir.

Gönüllülük bireylerin topluma katılma ve toplumda söz alma ihtiyaçlarını karşılaması dayanağını gözetmektedir. Süreç içerisinde gönüllü eylemlerin yayılması toplumsal bilincin ve duyarlılığın gelişmesine katkı sunmaktadır. Toplumsal bilinci açık olan ve bulunduğu çevreye karşı aidiyet besleyen bireyler mevcut sorunların giderilmesi hususunda beklenti içinde olmaktan ziyade sorunun çözümünde bizzat rol almayı istemektedir.

Faaliyetleri sonucunda gönüllüler, toplumdaki diğer bireylere toplumdaki problemlerin giderilmesi ve değerlerin korunması hususunda bir adım atmalarına öncülük ederek de katkı sağlamaya devam etmektedir. Buradan hareketle gönüllülüğün toplumsal gelişim açıdan önemi, farklı perspektiflerden incelenerek üzerinde durulma gereken bir konu haline gelmektedir.

Örnek olarak; dayanışmayı arttırmak, toplumun refahını arttırmak, eşitsizlikleri azaltmak, yoksulluğu ortadan kaldırmak, temel sağlık ve eğitimi iyileştirmek, güvenli su temini ve yeterli sanitasyon sağlamak, çevre sorunları ve iklim değişikliği ile mücadele etmek, afet riskini azaltmak için veya sosyal dışlanma ve şiddetli çatışmalarla mücadele etmek gibi birçok neden kişilerin toplum için gönüllü olarak harekete geçme nedenleri olarak sıralanabilmektedir.

- Dünyanın her yerinde 1 milyardan fazla insan, topluma fayda sağlamak için birçok çeşitli nedenler dolayısıyla gönüllülükle meşgul olmaktadır¹⁵. Bu sebeple gönüllülük toplumda dönüştürücü bir güç olarak da açıklanmaktadır. Gönüllü kişiler toplumsal bir soruna çözüm bulma istek ve amacıyla zamanını, bilgisini, birikimini ve enerjisini paylaşmakta, böylece toplum bakımından birçok fayda sağlamaktadır. Diğer bir deyişle,

¹⁴ <https://yesilay.org.tr/tr/makaleler/gonullu-olmak-hem-sizi-hem-de-dunyayi-degistirir>

¹⁵ <https://www.unv.org/volunteerism/power-volunteerism>

gönüllüler yaşadıkları çevrede değişim yaratması sebebiyle önemli bir araç olarak toplumsal kalkınmaya katkı sağlamaktadır.

- Topluma fayda bakımından gönüllü faaliyetler, sivil değerleri aşılarda ve ilgili değerleri geliştirmek için çalışmaları desteklemektedir. Gönüllü faaliyetler toplum için harekete geçerken evrensel değerler olarak kabul edilen ‘‘Saygı, sevgi, sorumluluk, sabır, adalet, yardımseverlik, doğruluk ve dürüstlük, güven, tolerans, alçakgönüllülük, empati, kanaatkarlık, çalışkanlık’’ değerlerini topluma kazandırmaya yardımcı olmaktadır. Aynı zamanda daha uyumlu, daha güvenli, daha güçlü bir topluluk oluşturmaya, topluluklar arasındaki sosyal ağı artırmaya desteklemektedir.
- Toplumsal barış ve refahın sağlanmasının en temel öğelerinden biri de toplumdaki farklı kesimlerin kaynaşması ve diyalog içerisinde olmasıdır. Bu hususta gönüllülük faaliyetlerini incelediğimizde aynı amaç doğrultusunda farklı ekonomik kesimden, kültürden, coğrafyadan bireylerin bulunduğunu görülmektedir. Böylesine farklı kesimden bireylerin aynı değerler uğruna ‘‘birlikte’’ çalışması süreç içinde birbirlerini tanımalarına, birbirleriyle bağ kurmalarına, farklılıklarına saygı duymalarına katkı sunmaktadır. Dolayısıyla gönüllü eylemler farklılıklara karşı sağlıklı diyalog kurabilmeyi ve hoşgörü beslemeyi sağlamaktadır.
- Gönüllülük faaliyetleri aynı zamanda bireylerin kişisel ve kariyer gelişimlerine pozitif yönde katkı sağlayarak topluma ‘‘nitelikli’’ bireylerin kazandırılmasına katkı sunmaktadır. Gönüllü kişiler çeşitli alanlarda sorumluluk ve yetki üstlenerek kendilerini geliştirme imkânı bulmakta, bakış açılarını genişletmekte ve tecrübelerini arttırmaktadır. Aynı zamanda bu becerilerini, deneyimlerini diğer insanlarla paylaşarak niteliklerinin pekişmesine de olanak sağlamaktadır. Nihayetinde toplum bireylerden oluşur dolayısıyla niteliksel açıdan gelişen her birey toplumun da gelişmesine ve iyileşmesine katkı sunmaktadır.
- Gönüllü faaliyetlerin hedef kitlelerinden birisi de toplumdaki dezavantajlı gruplardır. Kadınlar, çocuklar, gençler, yaşlılar, engelliler, yoksullar, yabancılar dezavantajlı grubun içerisinde yer almaktadır. Toplumsal görünürlüğü az olan ve çeşitli sebeplerden dolayı toplumsal alanda dışlanmalara maruz kalabilen bu kesimin her birey gibi sesini duyurmaya, görünür olmaya ve problemlerinin giderilmesine ihtiyacı vardır. Bu hususta gönüllüler ‘‘savunuculuk ve kolaylaştırıcılık rolü’’ üstlenerek dezavantajlı bireylerin mahrum kaldığı kimi haklara erişmesine, toplumsal görünürlüklerinin artırılmasına, sosyal ve çeşitli alanlarda hür bir şekilde var olabilmeleri hususunda çalışmaktadır. Bu

rol ile dezavantajlı grupların topluma kazandırılması, sosyal ve ekonomik hayatta yer bulması sağlanarak toplumsal barış ve toplumsal refaha katkı sağlamaktadır.

- Gönüllülük; politik davranışları yükseltmek, demokrasiyi ve toplumu ilerletmek için bir yol olarak da kabul edilmektedir. Demokrasinin ne kadar etkin olduğunu ölçümlemenin bir yolu olarak toplumdaki vatandaşların katılımlarını ölçümlemek gerekmektedir. Gönüllü faaliyetler ile topluma aktif katılım sağlanmakta ve aktif vatandaşlık kavramları güçlenmektedir. Aynı zamanda gönüllüler, toplumsal kalkınmaya katkı sağlayacak bu kavramları yaygınlaştırma rolleri de üstlenmektedir.
- Gönüllü olarak yapılan işlerin maliyeti diğer işlere kıyasla düşük olurken, sağladığı ekonomik ve insani kalkınma hedeflerine yaptığı katkı yüksek olabilmektedir. Yine gönüllü kişilerin bir şeyler için harekete geçme güdülerinin sürekli olarak tetiklenmesi ile gönüllü bireyler yenilik ve girişimcilik alanlarında öncülük edebilmektedir. Aynı zamanda gönüllü faaliyetler, farklı sektörler arasındaki sosyal bağlantıları güçlendirmekte ve köprüler kurmaktadır. Böylece hem ulusal hem de uluslararası ekonominin güçlenmesini desteklemektedir.
- Toplumsal yarar sağlayacak başka bir alan olarak gönüllülük çevre sorunlarını da çözmeye çalışmaktadır. Gönüllüler çevre ve doğa koruma alanlarında faaliyetlerine kendi istekleri dahilinde katılmaları ile çevresel duyarlılıklarını geliştirecek ve farkındalık kazanacaktır. Bilgi ve deneyim kazandıkları ilgili alanlarını yaygınlaştırılmasına destek olarak yaşadıkları toplumun geleceğini iyileştirmek bakımından sivil inisiyatif alabilmek için başkalarını da teşvik edebilmektedir.
- Gönüllü faaliyetleri, BM'nin 2030 yılına kadar ulaşmayı hedeflediği "Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına" ulaşmak için de bir köprü görevi görmektedir. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları toplumun her kesimini içine alan amaçları barındırır. Gönüllülük; yoksulluğa ve açlığa son, sağlık ve kaliteli yaşam, nitelikli eğitim, toplumsal cinsiyet eşitliği, eşitsizliklerin azaltılması, amaçlar için ortaklıklar gibi amaçlara doğrudan veya dolaylı yoldan hizmet etmektedir. Gönüllü faaliyetlerin ve gönüllü faaliyetlerin yaygınlaşmasının faydalarının, sürdürülebilir kalkınmayı desteklemesi bakımından da gönüllülük toplumsal açıdan büyük önem taşımaktadır.

2. Gönüllülüğün Tarihçesi

Gönüllülük kelimesinin bilinen tarihçesine bakıldığında Fransa'da 18.YY'da acil durumlarda kendilerini askeri hizmet ve faaliyetlere hür iradesiyle katılan bireyleri tanımlamak için kullanıldığını görülmektedir. Toplumdaki bu bireylere "Voluntaire" denilmiştir. Voluntaire kelimesi ise Latince 'de bireyin hür iradesi anlamına gelen "Latin Voluntarius" sıfatına dayanmaktadır.

Ancak, gönüllülük kavramını daha geniş bir perspektif ile bugünün anlamı doğrultusunda ele aldığımızda 19.YY'da Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıktığını görülmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde bireylerin ekonomik ve sosyal yetersizliklerini giderme amacıyla yürütülen gönüllü faaliyetler (gıda yardımı, giyim yardımı, yaşlı bakımı, yetimhane gönüllü faaliyetleri vb.)ve çalışmalar bugünün gönüllülük kavramını modern anlamda bizlere sunulmaktadır.

Gönüllülüğün kurumsallaşmasını ve yayılmasını tarihsel süreç içinde incelediğimizde Birinci Dünya Savaşı sonrasında başladığı söylenebilmektedir. 1920 yılında Pierre Ceresole ve Hubert Parris'in Fransa'nın Verdun yakınlarında Birinci Dünya Savaşı esnasında zarar görmüş Esue köyünü yenilemek adına düzenledikleri faaliyetler, ilk uluslararası gönüllülük faaliyetleri olarak değerlendirilmektedir. En temel amaçları köyü onarmak ve yeniden inşa etmektir, bu sayede maddi amaç gütmeyen tamamen manevi güdülerle yapılan bu eylemin taraflar arasında huzur ve barış ortamı sağlayarak pozitif ilişki ağları kurabileceklerini düşünülmektedir. Ceresole ve Parris'in düzenlediği bu gönüllülük faaliyetleri gönüllülük kavramının uluslararası ve kurumsal ölçekte farkındalığını sağlayarak gönüllü kavramının adeta boyut atlamasına yardımcı olmuştur. Özellikle toplumun dinamik yapıtaşısı olan gençlerin gönüllülüğe olan merakının ve hevesinin artmasını sağlayarak bu sayede çeşitli kurumların gençler için gönüllü hizmetler başlatmasına önayak olmuşlardır. Uluslararası Sivil Hizmet (Service Civil International), Barış için Gençlik Hareketi (The YouthAction for Peace) ve Uluslararası Uzlaşma Birliği (The International Reconciliation Union) bu amaçla kurulan ve hizmete devam üç gönüllü organizasyondur¹⁶.

20.YY'a geldiğimizde gönüllü eylemlerin artarak kurumsal bir boyut kazanmasındaki en önemli faktör ulusal ve uluslararası sahalarda barış ve huzurun sağlanması amacından kaynaklandığını görmekteyiz. Bu amaç doğrultusunda 1945 yılı öncesinde, İsviçre, Liechtenstein, İngiltere, İsveç, İspanya, Norveç, Hollanda ve İtalya'da uluslararası gönüllü

¹⁶ AKYÜZ ve YURTTAGÜLER, Gönüllülerle İş birliği, (2006)

kampları düzenlenmiştir¹⁷. Bu bağlamda; Avustralya Gönüllüleri, Birleşik Krallık'taki Gönüllü Hizmetler Oversees, Birleşik Devletler Barış Gücü, Kanada Yurtdışı Üniversite Hizmeti ve Japon Oversees Cooperation Volunteers gibi uluslararası gönüllülük faaliyetleri ivme kazanmıştır.

Gönüllülük kavramını İkinci Dünya Savaşı sonrasını incelediğimizde ise yapılan gönüllü eylemlerin çoğu savaş sonrası oluşan maddi ve manevi hasarın giderilmesine yönelik olduğunu gözlemlemekteyiz. Savaş sonrasında toplumdaki bireylerin bozulan sağlık koşulları, çocukların ebeveyn yoksulluğu altında büyümeleri, yaşlıların kendi ihtiyaçlarını giderememeleri hususunda hastaneler, bakımevleri ve çocuk yurtlarında gönüllü sayısında olağanüstü bir ihtiyaç artışı yaşanmıştır. İkinci Dünya Savaş sonrası yıllarda kamu kurumlarında gönüllü faaliyetlerin artmasıyla beraber mecburi askerliğe olan rağbetin oldukça azaldığı gözlemlenmiştir. En nihayetinde bireyler ücretli hizmet yerine gönüllü hizmeti tercih etmeye başlamıştır. Kamu kurumlarında yaygınlaşan gönüllü eylem ve çalışmalar devletlerin gönüllü kavramının değerini anlaması ve bu kavrama sahip çıkmasını sağlamıştır. Devletler tarafından gönüllü eylem projelerine maddi destekler verilmeye başlanmıştır.

Gönüllülük kavramı, yerel ve küresel ölçekte sürdürülebilir toplumsal barışın, huzurun ve dayanışmanın en temel gereksinimlerindedir. Gönüllüğün belirtilen işlevlere katkı sunabilmesi adına toplumun en küçük yapıtaşı olan bireyden başlayarak, toplumsal grupları ve en nihayetinde tüm toplumu bilinçlendirme faaliyetlerinin yapılması, gönüllü eylemlerin teşvik edilmesi, yapılan gönüllülük faaliyetlerinin yarattığı olumlu etkilerin görünmesini sağlamak gerekmektedir. Gönüllülük faaliyetleri tek bir alanda sınırlı kalmayarak; eğitim , sağlık, çevre, sosyal birçok alanda yayılması oldukça önemlidir.

Bu hususta gönüllülüğün birçok alanda desteklenmesi, küresel ölçekte yayılması, görünürlüğünün artmasına katkı sağlayan önemli yapı ve oluşumlar karşımıza çıkmaktadır. Gönüllülüğün küresel ölçekte fayda sağlayan en önemli yapılardan biri Birleşmiş Milletler (BM)'dir. Kuruluşunun temeli küresel barış, güvenlik ve refah olan BM, bunları sağlamak adına gönüllülüğü bir araç olarak görmektedir. Birleşmiş Milletler gönüllülüğün profesyonelleşmesi için programlar geliştirmiş ve programlarını dünyadaki yüzlerce ülkeyi entegre ederek uluslararası alanda gönüllülüğün yayılması, gelişmesi ve görünürlüğüne destek sunmaktadır.

¹⁷ TÛTÛNCÛOĞLU, Melike, Gönüllülük ve Sivil Toplum Etkileşiminde Sanatın Rolü.(2016)

Bir diğ er önemli yapı ise Avrupa Birliğ i (AB)'dir. AB baş ta ekonomik temellerle kurulsa da süreç içerisinde sosyal ve toplumsal temelleri de benimsemiş ve desteklemiştir. Küresel barış ve refahı ilke edinen AB, gönüllülüğ e büyük bir önem vermekte ve geliştirdiğ i programlar ve hukuki geliş imler ile gönüllülüğ e dair iş birliğ i sağ lanması, profesyonelleş mesi ve küresel ölçekte görünürlülüğ ünün artmasına katkı sağlamaktadır.

2.1 ve 2.2 baş lıklar ile Birleş miş Milletlerin ve Avrupa Birliğ inin geliştirdiğ i programlara, politikalara ve gönüllülüğ e dair küresel ölçekte oluşturduğu etkiler incelenirken, baş ık 2.3. ise Türkiye perspektifinden gönüllülüğ ün geliş imi incelenmiş tir.

2.1 Birleş miş Milletler Perspektifinden Gönüllülüğ ün Geliş imi

Birleş miş Milletler (BM) Dünya barış ını, güvenliğ ini ve refahını sağlamak için uluslararası sahada toplumsal, sosyal, ekonomik ve kültürel iş birliğ ini sağlamak adına 24 Ekim 1944'te kurulmuş tur. Birleş miş Milletler kendini "adalet ve güvenliğ i, ekonomik kalkınma ve sosyal eř itliğ i uluslararası tüm ö lkelere sağlamayı amaç edinmiş küresel bir kuruluş " olarak tanımlamaktadır. Birleş miş Milletler gönüllülüğ e oldukça önem vererek ulusal veya uluslararası ölçekte bireylerin gönüllü faaliyetlerde bulunmasına destekte bulunarak küresel bir barış ortamı oluşturulmasını önermektedir.

Birleş miş Milletler Sözleş mesinde gönüllülük; bireyin kendi özgür iradesiyle, maddiyata dayanmayan bir isteklendirme ile ailesi ya da yakın çevresi dış ındaki bireylerin ve/veya diğ er canlıların yararına yönelik gerçekleş tirdiğ i faaliyetler olarak açıklanmaktadır ¹⁸. BM'ye göre gönüllülük bireyleri toplumsal dayanışmaya, iletiş ime ve katılıma davet ederek barış ortamının oluşmasına katkı sağlamaktadır bu sayede ortak amaçlarda birleş en, dayanışma ve seferberlik güdüsü taşıyan toplumlar refah ve huzur açısından daha ileri seviyede olacağ ı fikrindedir.

Gönüllülüğ e artan ihtiyaç lar doğ rultusunda Uluslararası Gönüllü Hizmet alanında aktif rol alan ilk ulus-ö tesi kurum ise UNESCO (Birleş miş Milletler Eđ itim, Bilim ve Kültür Ö rgütü) olmuş tur. UNESCO, gönüllülerle hizmet eden sivil toplum kuruluşlarına çatı olacak olan Uluslararası Gönüllülük Hizmeti Koordinasyon Komitesi'ni (CCIVS, Co-ordinating Committee

¹⁸ Birleş miş Milletler Gönüllüleri, " TÜRKİYE'DE GÖNÜLLÜLÜK Gönüllülüğ ün Rolünün ve Katkılarının Keş fedilmesi" , ss.12

of International Voluntary Service) kurmuştur. ¹⁹ Bu yapı gönüllü bireylerin deneyimlerinin paylaşılması, tecrübelerin aktarılması ve gönüllü bireylerin bulunduğu şartların daha iyi bir seviyeye getirilmesi hususunda büyük bir ilerlemeye katkı sağlamıştır.

Bu gelişmelerden hareketle 7 Aralık 1970 tarihinde Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın (UNDP) alt programı olarak Birleşmiş Milletler Gönüllüleri (UNV) oluşturulmuştur. UNV'nin genel merkezi Almanya'nın Bonn şehrinde bulunmaktadır ve UNV dünyada her sene 130'a yakın ülkede faaliyet göstermektedir. UNV'nin aynı zamanda birçok ülkede bölge ofisi ve saha birimi de bulunmaktadır. UNV'nin her yıl ortalama 7.000 kişiyi BM Gönüllüleri olarak ulusal ve uluslararası düzeyde harekete geçirdiği bilinmektedir. Birleşmiş Milletler Gönüllüleri Programı, bu nedenle, gönüllülüğün profesyonelleşmesini ve tanınırlığını sağlayarak kalkınma programlarını gönüllülüğü entegre edip dünyada gönüllü sayısını arttırmak istemektedir.

Birleşmiş Milletler Gönüllüleri "gönüllülük" kavramının spesifik alanda değerlendirilmemesi gerektiğini ve bu kavramın tüm insanları kapsayan bir durum olduğunu vurgulamaktadır. 1999 senesinde Dünya Kalkınma Zirvesi'nin gerekliliklerinin faaliyete geçirilmesi üzerinde Japonya gönüllülüğün değerini ısrarla vurgulamıştır ve 2000'nin Haziran ay için bir oturum talep etmiştir. Bu oturumun hazırlanması, talep ve önerilerin açık bir şekilde ortaya konabilmesi adına Birleşmiş Milletler Gönüllüleri (UNDP) bu oturuma davet edilmiştir. Bu oturuma ayrıca Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler Sosyal Kalkınma Ajansı gibi gönüllülüğe destek veren temsilciler de katılmıştır. Oturumda oluşturulan raporda gönüllülüğün önemine vurgu yapılarak gönüllülüğün toplumsal saha, sivil toplum kuruluşları, sendika ve yerel hizmet faaliyetlerinde büyük bir ağ oluşturduğunu, bireylerin gönüllü faaliyetler neticesinde toplumdaki diğer bireylerle iletişim ve uzlaşma hususunda olumlu sonuçlar aldığı vurgulanmıştır. Gönüllülüğün daha da yaygınlaşması için tanınırlığın ve profesyonelleşmenin gerektiği bildirilmiştir.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 1985 yılında, gönüllü çalışmaları ve faydalarını dünya çapında duyurmak ve gönüllü programlara katılımı arttırmak amacıyla "5 Aralık" tarihinin her yıl Dünya Gönüllüler Günü olarak kutlanmasına karar vermiştir. Gönüllü hizmetleri daha da yaygınlaştırmak ve tanıtmak için; Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 2001 yılını, Dünya Gönüllüler Yılı olarak ilan etmesiyle birlikte, bu konuda yapılan çalışmalar ve hazırlıklar da daha fazla önem ve hız kazanmıştır. Günümüzde Birleşmiş Milletler hayata geçirdikleri ve

¹⁹ AKYÜZ ve YURTTAGÜLER, Gönüllülerle İş birliği,(2006)

destekledikleri projelerle bireyleri gönüllü eylemlere katılmaya teşvik ederek topluma, dünyaya kazandırmaktadır.

2.2 Avrupa Birliği Perspektifinden Gönüllüğün Gelişimi

Avrupa Birliği (AB), çeşitli yönlerden kalkınmayı amaçlayan bir siyasi, sosyal kaynaşma ve dayanışma projesidir. Avrupa Birliği'nin benimsediği ekonomik ilkelerin yanında diğer temel ilkeler; evrensel barışın sağlanması, toplumların refaha kavuşması, ülkeler arasında dayanışma ve kaynaşmanın en nihayetinde evrensel bütünleşmenin gerçekleşmesidir. Dil, din, ırk, renk, cinsiyet farklılıklarının birey ve toplumları ayrıştırmasından ziyade bu çeşitliliği bir dinamik güce çevirme isteğini ilkelerinde ve politikalarında sıkça vurgulamaktadır.

AB düzeyinde ilk kez gönüllülük Avrupa Parlamentosu'nun 1983'teki bir kararında bahsedilmiştir.²⁰ Bir ulus-ötesi yapı olan Avrupa Birliği bireylerin ve toplumların kaynaşmasını desteklemek, toplumsal huzura katkı sağlamak ve bütünleşme adına özellikle 1990'lı yıllarda gönüllülük kavramına büyük bir önem göstermiştir. Bu bağlamda Avrupa Konseyi, Üye Devletlerin, gönüllülüğün eğitim ve toplum için önemini vurgulayarak, ulusal düzeyde gönüllü hizmetlerini yaygınlaştırmalarını tavsiye etmiştir. AB, gönüllülük faaliyetlerini teşvik etmek için gençleri odağına alarak gençlerin hareketliliğinin önemine dikkat çekmiştir.

AB gençlik programları kapsamında Avrupa Gönüllü Hizmeti (AGH) programını oluşturarak politika ve yaklaşımlarıyla gönüllülüğe katkı sağlamıştır. 1996 yılında başlatılan ve AB üye ülkelerin gençlerine uluslararası gönüllü hizmet çalışmaları için ekonomik destek sağlayan Avrupa Gönüllü Hizmeti programına 2000 yılından itibaren aday ülkelerin gençleri ve hatta 2007'den itibaren AB'ye komşu ülkelerin gençleri de katılabilir hale gelmiştir. Bu sayede bireylerin gönüllü eylem çevrelerini genişletilerek faaliyet ve çalışmaları uluslararası bir boyuta taşımıştır.

²⁰ Held 2010: 429 / http://www.sociopolitical-observatory.eu/uploads/tx_aebgpublications/Working_Papier_no_2_Observatory_Volunteering_in_the_EU_Overview.pdf

Bu programın yanı sıra, AB düzeyinde gönüllülük üzerine çok sayıda program yürütülmüştür. Europe for Citizens (2007-2013) sivil toplum kuruluşlarını, tanıtım faaliyetlerini ve aktif vatandaşlığı geliştirerek gönüllülüğü teşvik etmektedir. Youth in Action (2007-2013) Programı ise gençlerin ulusötesi aktivitelerde yer almasını destekleyerek sertifikalar sayesinde yetenek ve becerilerini kanıtlamasına olanak sağlamıştır. Life-long Learning Programı ile hayat boyu öğrenmeyi gönüllülük yolları ile de gerçekleştirebilecek faaliyetler düzenlenmiştir.

Bireyler gönüllülük yaparak farklı coğrafya, dil, din, değer ve kültürlerle sahip insanlara karşı da sorumluluk ve hoşgörüyü öğrenmektedir. Son yıllarda Avrupa Birliği, eski adıyla Avrupa Gönüllü Hizmeti yeni adıyla Avrupa Dayanışma Programına daha da ağırlık vererek gönüllülük projeleri oluşturmakta ve bireyleri desteklemektedir. Dayanışma projeleri ile hem ulusal hem de uluslararası alandan katılımcıları ve paydaşları kapsamakta dolayısıyla eylemler küresel bir sahaya yayılarak gönüllülük kavramının tanınırlığının artmasına ve profesyonelleşmesine olanak sağlamaktadır.

2.2.1 AB Üye Ülkelerinin Özelinde Gönüllülük Politikaları

a) Almanya ve Gönüllülük Politikaları

Gönüllülük kavram ve politikalarını Almanya perspektifinden incelediğimizde gönüllülük bilincinin gelişmiş olduğunu ve Almanya’da kâr amacı gütmeyen kuruluşların kapsamı oldukça geniş olduğu görülmektedir²¹. Almanya, gönüllülüğe dair yaklaşım ve politikalarını belirlerken belirli bir yaş sınırına odaklanmamakla birlikte toplumdaki her bireyin yaş, cinsiyet, eğitim seviyesi fark etmeksizin gönüllü olmasına teşvik eden bir anlayış benimsendiği görülmektedir. Özellikle gönüllü bilincini ülkedeki eğitim sistemine entegre ederek seçmeli dersler eklenmekte aynı zamanda sosyal faaliyetler, seminer ve konferanslar düzenlenmektedir.

Özellikle 26 yaşına kadar olan zorunlu okul dönemini bitirmiş gençlere gönüllülük teklif edilmektedir. Böylece bu kişilerin tecrübe kazanarak kâr amacı gütmeyen kuruluşlarda

²¹ YUMURTACI, Aynur , Tarihsel Süreçte Almanya’da Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşların Gelişimi ve Yapısı, 2019, s.122

profesyonel alana geçişlerine de katkı sağlanmaktadır. Bunların yanında diğer yaş gruplarının da gönüllü hizmetlere katılımının mümkün kılınması için pilot projeler uygulanmaktadır²²

Almanya’da aynı zamanda gönüllülerin korunması ve yasal haklarının güvence altına alınması da bireyleri gönüllü eylemlere katılmasında büyük bir rol oynamaktadır. Almanya’da gönüllü katılımın güçlendirilmesi ve teşviki için Federal Meclisten geçen “Yardım Edenlere Yardım Kanunu’nun bürokratik yükü bazı etkilerle azaltması beklenmektedir. Bu kanun ile yardım yapan kurumlar ve kişiler için vergi düzenlemeleri, bireysel gönüllülere yapılan tüm harcamalar (harcırah ve gündelikler) ve onların geri ödenmesine ilişkin düzenlemeleri içermektedir. Sayılan bu üç uygulama dışında gönüllüler kaza ve hastalıklara karşı sigortalanmaktadır. Ayrıca kâr amacı gütmeyen kuruluşlarda tam zamanlı olarak çalışanlar kendi çocuklarının bakımı için para almakta ve maaşları da tüm bu harcamaları kapsayacak şekilde belirlenmektedir.²³

Yukarıda verilen örnekler doğrultusunda da görüldüğü üzere Almanya gönüllülük kavramını; eğitim, sosyal, ekonomik ve hukuki alanlarda düzenlemelere tabi tutarak bireyleri gönüllü eylemlere karşı bilinçlendirmekte ve teşvik etmektedir. Sürdürülebilir bir toplum için salt bilincin gelişmesi yetmemekte, aynı zamanda bireyleri motive edici (sosyal güvence, maddi destek, yasal hak tanımak vb.) koşulların geliştirilmesi ve desteklenmesi hem sürdürülebilir bir toplumun hem de sürdürülebilir gönüllülüğün anahtarı olmaktadır.

b) Hollanda ve Gönüllülük Politikalar

Günümüzde Hollanda toplumunun huzur ve barış içinde yaşamasına etki eden faktörlerin başında ülkede sayısı yüzbinleri bulan STK gelmektedir. Hollanda’da 19. yüzyılın sonlarına doğru gelişmeye başlayan sivil toplum hareketleri, 20 yüzyılın ortalarından itibaren toplumu ilgilendiren hemen hemen her alanda faaliyet göstermeye başlamıştır²⁴. Ülkede refah ve eğitim seviyesinin yüksek olmasının sağladığı bilinç ile sürdürülebilir toplumsal dinamizmin yapıtaşlarından biri olan gönüllülük algısının önemi vurgulamakta ve ülke politikalarına

²² A.g.m, s.129

²³ A.g.m s.128

²⁴ ÇETİNTÜRK, Veli Ercan, ÖZGÜZEL, Seyfi , “Karşılaştırmalı Perspektiften Türkiye ve Hollanda’da Düşünce Kuruluşları ve Sivil Toplum Örgütleri”, 2016 s.25

entegre edilerek sivil toplum kültürü geliştirilmek istenmektedir. Günümüzde üye sayıları beş yüz bine ulaşan sivil toplum kuruluşlarının varlığı gösterilen önemi doğrular niteliktedir²⁵.

Hollanda da gönüllülük algısının gelişmesine en önemli faktörlerden biri eğitim süreçlerinde çocuk ve gençlerin gönüllü algısının oluşmasına katkı sağlanmasının amaçlanması görülmektedir. Seçmeli derslere, okul faaliyetlerine gönüllülüğün entegre edilerek gerek toplumsal iyileşme gerekse kariyer, bireysel kazanımların elde edilmesinde gönüllülüğün bir araç olduğu vurgulanmaktadır. Örneğin bir iş veya staj başvurusu için, herhangi bir sivil toplum kuruluşunda gönüllü olarak yer almak Hollanda da büyük bir önem taşımaktadır. Bu sayede bilinç düzeyi gelişmiş veya gelişmemiş çoğu birey kariyer basamaklarına başarılı bir şekilde adım atabilmek için gönüllü eylemlere yönelmektedir.

Hollanda’da sivil toplum ve gönüllülük algısının gelişmesinde bir diğer önemli faktör ise ekonomik temelleri, sanayi ve ticaret üzerine kurulu olan Hollanda’da ticari kuruluşlar da yüksek oranda bağışları ile gerek sivil toplum kuruluşlarını gerekse desteklemektedir. Gönüllülük insan kaynağı gerektirdiği gibi aynı zamanda finansman da gerektirmektedir. Yaygın olan bağış kültürü gönüllü hizmetlerinin profesyonelleşmesine ve yayılmasına büyük katkı sunmaktadır. Gelişen ticari kurum- sivil toplum ağı zaman içerisinde “kazan kazan” ilişkisi içerisinde bir milli politika halini almıştır²⁶.

Yukarıda belirtilen gönüllülüğün eğitim, ekonomik gibi temeller ile desteklenmesi ve entegre edilmesine dair başarıyı destekleyen bir veri olarak; halkın %80’inden fazlasının STK’lara üye olması Hollanda’nın gönüllü algısına dair tutumunun ve politikalarının sonuç gösterdiğini doğrular niteliktedir²⁷.

c) İtalya ve Gönüllülük Politikaları

Gönüllülük kavramının geliştiği ve çeşitli politikalarla desteklendiği ülkelerden biri de İtalya’dır. İtalya’da katılım, sivil toplum, gönüllülük kavramlarının gelişmesi, yayılması ve görünürlüğüne artması adına birçok politika yürütüldüğü görülmektedir.

²⁵ A.g.m. 75

²⁶ A.g.m s.75

²⁷ A.g.m s.68

İtalya’da gönüllülük, başta “Gönüllü Hizmet Uygulaması” sistemi ile olmak üzere çeşitli yöntemlerle özendirilmekte ve toplumun geniş bir kısmı tarafından karşılığını bulmaktadır. Zorunlu askerlik sistemine alternatif olarak getirilen uygulamaya göre 18-28 yaş arasındaki kişilere askerlik hizmeti yerine Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Gençlik Politikaları ve Sosyal Hizmetler Dairesi sisteminde kayıtlı ve uygulama kapsamındaki STK’larda; toplumsal dayanışma, sivil koruma, doğa ve kültür miraslarını koruma, yabancı ülkelerle ilişkiler alanlarında çalışabilmektedirler²⁸.

Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı sadece işgücü, istihdama yönelik politikalar ile sınırlı kalmamakta aynı zamanda sosyal güvenlik sistemi ve sosyal politikaların yeterliliğinden de sorumludur. 2017’de kurulan Üçüncü Sektör ve Kurumsal Sosyal Sorumluluk Genel Müdürlüğü, üçüncü sektör kuruluşlarının, özellikle gönüllü kuruluşların, sosyal tanıtım kuruluşlarının ve sosyal girişimlerin eylemlerini teşvik, geliştirme ve desteklemekten sorumludur.²⁹

Gönüllülüğün sürdürülebilir yapısını korumayı, yerel ve küresel ölçekte yayılmasını hedefleyen yapılar olan STK’ların insan gücüne ihtiyacı olduğu gibi finansmana da ihtiyacı vardır. Bu hususta İtalya’da STK’ların finansal ihtiyaçlarını sürdürülebilir bir şekilde karşılamak için çeşitli yasal düzenlemeler ile kaynak aktarım mekanizmaları kurulmuştur. “%5 Sistemi”⁴ ile bireyler, ödeyecekleri gelir vergisinin %5’ini gelir idaresine kayıtlı ve sosyal bir fayda gözetilen bir sivil toplum kuruluşuna aktarılmasını tercih edebilmektedir.³⁰ Bu sayede STK’lar bünyesinde bulunan gönüllülere maddi destek sunabilmekte ve onların profesyonelleşmesine katkı sağlamaktadır. Uygulanan bu finansal politika ile STK’lar gönüllülüğü daha fazla alana yaymakta ve görünürlüğünü arttırmaktadır.

2.3. Türkiye Perspektifinde Gönüllülük Kavramı

1.Osmanlı Döneminde Sivil Toplum ve Gönüllülük

Gönüllülük kavramının ülkemizde bugünkü konumuna nasıl geldiğini anlayabilmek adına Osmanlı Devleti’ndeki tarihsel arka planına bakmak faydalı olacaktır. Çeşitli dil, din, etnik

²⁸ T.C. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, “AB ÜLKELERİNDE SİVİL TOPLUM”, 2019 s.23

²⁹ A.g.r, s.23

³⁰ A.g.r, s.23

kültürleri içerisinde barındıran Osmanlı Devleti'nde yaşayan bireylerin barış, huzur ortamı içerisinde bulunduğu, toplumsal dayanışma algı ve hassasiyetin had safhada olduğu bilinmektedir. Bunun sağlanmasında gerek Osmanlı Devleti'nin ilke ve politikaları gerekse devlet içerisinde yaygınlaşan yardım kurumları katkıda bulunmuştur.

a) Vakıflar

Vakıf, (vakf) kelime anlamı itibarıyla “bir şeyi daimî olarak durdurmak” demektir. Bu “durdurma” manasından genişletilerek vakıf kelimesi, “bir malı mülkiyetten çıkarıp çıkarlarını sürekli olarak bir hayır işine tahsis ederek saklamak” şeklindeki terim anlamını kazanmıştır³¹. Vakıflar faaliyetlerini eğitim, sosyal, ekonomik birçok alanda yürütmekle birlikte bugünkü ‘Sivil Toplum’ anlayışına karşılık gelmektedir. Osmanlı döneminde kayıtlara geçen vakıf sayısını incelediğimizde 26.300 civarında olduğu görülmekte ve bu verinin de vakıfların yaygınlığını ve önemini anlamamız açısından büyük bir önem arz etmektedir³². Osmanlı Devleti'nde vakıflar toplumsal hizmetlerin giderilmesi hususunda oldukça mühimdi çünkü vakıf faaliyetleri devlet bütçesine oldukça destek olmakta hatta çoğu hizmeti direkt vakıflar karşılamaktaydı. Örneğin medreseler, Tanzimat dönemine kadar, tamamen vakıf yoluyla kurulmuş ve hizmet vermiştir.³³

Belediyelere ait birçok hizmet, esnaf örgütlerinin ve ordu yardımlaşma kurumlarının ifa ettikleri hizmetler de vakfın görevleri arasındadır. Sosyal hizmet vermek amacıyla kurulan vakıflarda muhtaçlara aylık bağlanmış, eğitim çağındaki öksüz ve yetim öğrenciler giydirilmiş, dul ve yetimler evlendirilmiş, kimsesiz şehit eşleri çocuklarıyla birlikte barındırılmıştır³⁴.

b. Loncalar

Osmanlı döneminde sivil toplum, yardımlaşma gibi kavramları incelediğimizde Lonca teşkilatı ve faaliyetleri büyük bir önem arz etmektedir. Lonca, esnaf arasında dayanışma sağlamak amacıyla kurulan ve devlet denetimi altında olan organizasyonların bulunduğu yere verilen isim olmakla birlikte denetim ve sosyal faaliyetleri gerçekleştiren kurumlardır³⁵. Loncalar ‘kardeşlik ve meslek ahlakı’ benimseyerek üretim kapasitesini arttırmak, kalifiye eleman

³¹DAĞ, Âdem, “ Osmanlı Devleti'nde Sivil Toplum ve Sosyal Hizmetlerin Temel Unsurları”s.5

³² A.g.m, s.5

³³ A.g.m, s.5

³⁴ SARPAŞAN, Cemal, “Devletin Sivil Topluma Yaklaşımı Çerçevesinden Devlet-Sivil Toplum İlişkisi, Yeterlilik Tezi, Ankara, 2008. s.65

³⁵ YAZICI,1996:156)

yetiştirmek, iş ve ticaret ahlakını geliştirmek, denetlemek, işçilerin korunması gibi sorumlulukları üstlenmişlerdir.

Loncaların mesleki faaliyetlerin yanında aynı zamanda sosyal yardımlaşma ve faaliyetlere de önem verdiği görölmektedir. Lonca teşkilatına dahil olan esnaflar bir esnaf sandığı oluşturarak dul ve yetimlere bayramlık kıyafet, esnaf ve memleket fukarasına kömür, esnaf fakirlerine hastalık parası, sadaka gibi gider kalemleri ile Esnaf Sandığı'na katkı sağlamaktadırlar. Bunun yaşadıkları bölgedeki toplumun çeşitli kesimlerine maddi yardım sađlamaktaydı³⁶.

c.Müessesat-ı Hayriye Vakıfları (Hayır Kurumları)

İmaret: Osmanlı'da fakirler, öğrenciler, yoksullar ve misafirler için inşa edilen sosyal yardımlaşma ve dayanışma kurumları olan imaretler, genelde bir vakfa bağlı bulunmakta ve ihtiyaç sahiplerine ücretsiz yemek vermekteydi.³⁷

Bimarhane: Günümüzde Tıp Fakóltesi'ne karşılık gelen sosyal hizmet kurumlarıdır. Ücretsiz olan bimarhanelerde ne hastalar için ne de çalışanlar için Müslim-gayrimüslim, kadın-erkek, zengin-fakir ayrımı yapılmazdı.³⁸

Tabhane: Yoksullar, yabancılar burada dinlenir ve kendilerini güvende hissederlerdi.

Zaviye: Tacir ve yolcuların konakladıkları ve buralarda belirli müddet dinlendikleri üç günlük ihtiyaçlarının ücretsiz karşılandığı yerlerdir.³⁹

2- Cumhuriyet Dönemi ve Sonrası Sivil Toplum- Gönüllülük

Osmanlıdan devralınan bir sivil toplum anlayışı olmakla birlikte Tek Parti Dönemi (1923-1946) ile sivil toplum, katılım, gönüllülük kavramlarının işlevsiz kaldığı görölmektedir⁴⁰. Tek Parti Dönemi ile merkezietçi politikaların benimsenmesiyle devlet harici yapıların oluşmasına pek olumlu bakılmamıştır. Toplumsal gereksinimlerin, hizmetlerin devlet eliyle yapılması

³⁶ AKBAŞ , Halil Emre, BOZKURT, Serdar, "Osmanlı Devleti'nde Lonca Teşkilatı Yapısı ve Yönetim Düşüncesi İle Karşılaştırılması" , 2018, s.180

³⁷ DAĞ, Âdem, "Osmanlı Devleti'nde Sivil Toplum Ve Sosyal Hizmetlerin Temel Unsurları"s.7

³⁸ A.g.m, s.7

³⁹ A.g.m, s.7

⁴⁰ Sivil Toplumun Türkiye'deki Sorunları, (Editörler: Selahaddin Bakan, Adnan Küçük ve Ahmet Karadağ), 21. Yüzyılın Eşliğinde Türkiye'de Siyasal Hayat, Aktüel Yayınları, Cilt 2, İstanbul, ss. 689-707.

hedeflenerek sivil toplum ve yardım kuruluşlarının hizmet faaliyetlerinde öne çıkamamıştır. Bu hususta 1933-1938 döneminde yapılan yasal düzenlemelerle sendikalaşmanın yasaklanması örnek gösterilebilir⁴¹.

1950’de ise çok partili hayata geçilmesi ile sivil toplum, katılım ve gönüllü eylemlerin kurumsallaşması hususunda adeta yeni bir dönem başlamıştır. Yasaklanan çok sayıda sivil toplum unsuru ekonomik, siyasal ve kültürel olarak ortaya çıkmış, sendikalar kendi aralarında birlik kurma girişimlerine başlamış ve neticesinde 1950 itibariyle sivil örgütlenme sayısında büyük bir artış ile karşı karşıya kalınmıştır⁴².

1960’lı yıllara geldiğimizde ise gönüllü üyeliğe dayalı derneklerin sayısında büyük bir artış yaşanmıştır. Bu dönem; özgür düşünce ve eylemlere, devlet dışında yapıların oluşmasına ve bu grupların, yapıların kendi aralarında toplumsal dayanışmaya ve yardıma dahil olmasına, sivil toplum, gönüllülük gibi kavramların gelişmesine ve yayılmasına büyük katkı sunmuştur.

1980’li yıllarda ise mevcut dönemin siyasi kararları nedeniyle Sivil Toplum Kuruluşlarının faaliyetleri ve varlıkları kısıtlamalara maruz kalmıştır. 1982 Anayasası ile birlikte sivil toplum kuruluşları içerisinde sayılan dernekler, sendikaların kısıtlanması ve oluşturulan anayasa sonrası 23.700 derneğin çalışmalarının durdurulması buna örnek teşkil etmektedir⁴³. Bu süreç Türkiye’de gönüllülük, sivil toplum, katılımcılık, yönetim gibi demokrasinin temel öğelerinin gerek ülke politika ve uygulamalarında gerekse toplumsal sahalarda gelişmesini yavaşlatmıştır.

1980’lerin sonuna geldiğimizde ise hava kirliliği, sağlık, çevre, insan hakları, dinsel haklar, etnik haklar ve kadın hakları gibi spesifik konular üzerinde durulmuş ve bu konularla ilgili gündem oluşturulmaya çalışılmıştır⁴⁴. Oluşturulan sosyal gruplar yukarıda değinilen alanlarda bilinçlendirme faaliyetleri, gönüllü katılım gibi kavramların gelişmesini hedef edinmiştir. Kurumsal bir şekilde gönüllülüğün yapılmasına olan istek, dayanışma ve kamu ile STK

⁴¹ ASLAN, Seyfettin, ‘‘ Türkiye’de Sivil Toplum’’, 2017 , s.267

⁴² A.g.m, s.268

⁴³ ASLAN, Mehmet, KAYA, Gazanfer , 1980 Sonrası Türkiye’de Siyasal Katılımda Sivil Toplum Kuruluşları, C.Ü İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 5, Sayı 1, ss.220

⁴⁴ ÇAHA, Ömer, Sivil Toplumun Türkiye’deki Sorunları, (Editörler: Selahaddin Bakan, Adnan Küçük ve Ahmet Karadağ), 21.Yüzyılın Eşliğinde Türkiye’de Siyasal Hayat, Aktüel Yayınları, Cilt 2, İstanbul, ss. 689-707.

arasında ilişki ağı kurulması gerektiğine olan vurgu, bu dönemler ile farklı bir boyut kazanmaya başlamaktadır.

1990 yılı itibariyle bazı dış siyasi gelişmelerin de etkisiyle sivil toplum, gönüllülük gibi kavramların Türkiye’de gündeme gelmeye başladığı ve günümüzde aktif olan STK’ların kurulmaya başladığı görülmektedir. 1992 Rio Konferansının ardından gerçekleştirilen Habitat Konferansı sürecinin sonuçları Türkiye’ye yansımıştır. 1996’da İstanbul’da yapılan Habitat II Konferansında ‘‘Sivil Toplum’’ terimi Türkiye’de ilk kez ‘‘resmi’’ olarak kullanılmıştır.⁴⁵

Bu konferanslar sonrasında ülkemizdeki gönüllü eylemlerin önemine olan vurgu artmış, katılım ve sivil dayanışma hususunda bilincin gelişmeye başladığı görülmektedir. Bilinç ortamının oluşması ve gönüllü eylemlerin desteklenmesi ile sivil toplum ağı birbiriyle ilişki içerisine girmiş, etkinlikler düzenlemiş ve uzlaşmacı bir yaklaşım benimsemiştir⁴⁶.

1999 depremi de Türkiye’de gönüllülük kavramının önemini anlamakta büyük bir kırılma noktası olmuştur. Gönüllü olmanın çok yeni olduğu bir dönemde, dayanışmak ve/ya insanlara yardım etmek için, pek çok farklı ulusal ya da uluslararası sivil toplum örgütü ya da yerel ya da ulusal inisiyatifler aracılığıyla deprem bölgesinde ya da depremden etkilenenler için bireyler gönüllü olmuştur. Gerek depremin devam eden yıkıcı etkileri (enkaz altı çalışmaları, giyim yardımı, yiyecek yardımı, vb.) gerekse deprem sonrası oluşan maddi ve manevi hasarın giderilmesi hususunda adeta tüm ülke gönüllü olarak seferber olmuştur. Deprem sonrası bilinçlenen ve toplumsal hassasiyetleri artan bireyler gönüllü kuruluşlara gönüllü olma yolunda başvurmuştur.

2000’li yıllar Türkiye’inde ise etkili, verimli ve toplumsal sorunlara kalıcı ve uzun dönemli çözüm bulma sürecine katkı veren bir sivil topluma ve gönüllülüğe gereksinim olduğu gerçeği sıklıkla dile getirilmiştir. Özellikle bu dönemde sivil toplumun ‘‘toplumsal dayanışma, toplumsal güven, toplumsal sorumluluk, toplumsal istikrar, toplumsal sorunlara çözüm bulma gibi önemli değerlerin yaratılmasında rol oynayan değer yaratıcı bir kurum, bir iletişim ağı’’ olarak işlev görmesinin önemi vurgulanmaktadır.⁴⁷

⁴⁵ ASLAN, Seyfettin , ‘‘Türkiye’de Sivil Toplum’’, 2010, ss.270

⁴⁷ E. F. Keyman ve A. Icduygu. Citizenship in a Global World. Londra: Routledge, 2005; M. Edwards. Civil Society. Londra: Polity, 2004.

2000'lerde gönüllülük ve sivil toplum kuruluşlarının gelişimi, Türkiye'nin 2005 yılında AB'ye katılım müzakerelerinin resmi olarak başlamasının ardından, daha geniş bir demokrasi hedefi doğrultusunda yürürlüğe konan bir dizi yasal reformdan etkilenmiştir. Müzakereler başlamasına müteakiben kabul edilen Dernekler Yasası ve 2008 yılında uygulamaya konan Vakıflar Kanunu sivil toplum kuruluşları için yasal çerçeveyi oluşturmakta olup sivil toplum kuruluşlarının kendilerini örgütleyebilmeleri için önceki zamanlara nazaran çok daha elverişli bir ortam sunmaktadır⁴⁸. Sivil toplum kuruluşlarının sayısındaki artış kaçınılmaz olarak STK'lara üyeliğin ve aynı şekilde gönüllülüğün artmasına da sebep olmuştur. Günümüzde ise gönüllülüğün profesyonelleşmesinde, yayılmasında ve görünürlüğünün artmasında en etkili yapılar olan STK'lar yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası boyutta çalışmaktadır. Gönüllülüğün artan potansiyelinin devlet tarafından fark edilmesi ile politik trende uygun olarak geçirdiği dönüşümlere bağlı olarak sağlık, eğitim, kültür gibi her alanda STK'ların bulunması devlet tarafından günümüzde istenmektedir⁴⁹.

Günümüzde özellikle artan hizmet talebinin karşılanmasında alternatif hizmet arayışı ihtiyacı, demokrasinin gelişimine bağlı olarak "katılım, sivil toplum, gönüllülük" kavramlarının gündeme gelmesi devletin politikalarını etkilemektedir. Gönüllü eylemler çoğunlukla STK'lar aracılığıyla uygulansa da kamu da sivil toplum kuruluşları ile iş birliği geliştirerek sürdürülebilir toplumsal yapının sağlanması için gönüllülüğü bir araç olarak kullanmaktadır. Bu hususta devlet gerek kendi iç yapısı içerisinde gerekse kamu-STK iş birliği hususunda yeni yaklaşımlar geliştirmektedir. Bu hususta T.C. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplum ile İlişkiler Müdürlüğü büyük çalışmalar yürütmektedir. Gönüllülük, aktif vatandaşlık, katılım gibi olguların toplumsal saha içerisinde yayılması, kamu ve sivil toplum kuruluşları arasında profesyonel ilişki ve iletişim ağı kurulması istenmektedir. T.C. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplum ile İlişkiler Genel Müdürlüğü'nün geliştirmiş olduğu Proje Destek Sistemi ile, sağlık, eğitim, gönüllülük gibi birçok alanda yapılacak projelere destek sunularak toplumsal dayanışmanın, huzurun, gönüllülük bilincinin arttırılması hedeflenmektedir.

Devlet oluşturduğu kanun ve yönetmeliklerle de belediyeler, il özel idareleri, kent konseyleri gibi yerel idarelerde bireylerin gönüllü faaliyetlerine katılabilmelerine olanak sağlamaktadır.

⁴⁸ Birleşmiş Milletler Gönüllüleri, "TÜRKİYE'DE GÖNÜLLÜLÜK Gönüllülüğün Rolünün ve Katkılarının Keşfedilmesi", ss.12

⁴⁹ YILDIRIM, Murat, "Sivil Toplum ve Devlet", C.Ü Sosyal Bilimler Dergisi, 2003, ss.277

T.C. İçişleri Bakanlığının İl Özel İdaresi ve Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım Yönetmeliği buna bir örnektir. Bu yönetmelik, bireylerin sağlık, eğitim, spor, çevre, park, trafik, itfaiye, kütüphane, kültür, turizm ve sosyal hizmetlerle; yaşlılara, kadınlara, gençlere, çocuklara, özörlönlere, yoksul ve düşöklönlere yönelik hizmetlere gönüllü katılıma ilişkin hususları kapsamakta ve katılımlarına teşvik etmektedir.

3. Gönüllü Olma Motivasyonları

3.1 Neden Gönüllü Olunur?

3.1.1. Değer Yaratmak ve Korumak

Bireylerin gönüllölük faaliyetlerine yönelmesi etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Gönüllölöler, maddi bir amaç gütmenden tamamen manevi güdüler doğrultusunda gönüllölö olmaktadır. Bu hususta kişilerin katılacakları gönüllölö eylemleri, kendilerinin inandığı değerler ve amaçlara uygun olarak seçtiği görölmektedir. Birey güçlü bir şekilde inandığı, sahip çıktığı değerler, amaçlar ve görüşler için hizmet edecek olmanın verdiği haz ile gönüllölö eylemlere büyük bir heves ile katılmaktadır.

3.1.2. Bilinçli Aile ve Çevre Desteği

Bireylerin gönüllölö olmasında büyük bir etken ise idrak safhasından itibaren ailesi, öğretmenleri ve sosyal çevresi tarafından gönüllölölüğün aşılmasıdır. Çocuklar, çevresindeki bireyleri gözlemleyerek onların söylemlerini benimsemekte ve eylemlerini taklit etmektedir. Bireyin; doğa, canlı, insan ve hayvan sevgisi aşıl原因an çevresinin olması, gönüllölö eylemlerde bulunan bireylerin fazlalığı, örnek gönüllölö eylemlere tanık olunması gibi nedenler ile bireyler bilinçlenerek toplumsal hassasiyetler beslemesine ve duyarlı bir birey olma yolunda katkı sağlamaktadır.

3.1.3. Toplumsal Duyarlılık ve Aidiyet

Toplumsal bilinci açık olan ve bulunduğu çevreye karşı aidiyet besleyen bu bireyler mevcut sorunların giderilmesi hususunda beklenti içinde olmaktansa sorunun çözümünde bizzat rol almayı istemektedirler. Bu gönüllü bireyler toplumda dezavantajlı grupların, hayvanların ve doğanın mevcut negatif durum ve koşullarını avantaja çevirmek üzere taşın altına elini koymak istemeleri ile gönüllü olarak toplumsal hayata aktif katılım gerçekleştirmektedir. Böylece bireyler manevi zenginleşme hazzını yaşamaktadır.

3.1.4. Sosyal Ağ Kurmak ve Geliştirmek

Bireylerin gönüllü olmasının bir diğer sebebi ise ilişki ağı kurma isteğidir. İnsan sosyal bir varlık olması dolayısıyla topluma karışmayı, toplumda var olmayı amaçlamaktadır. Kendi inandığı değerlere ve inançlara hizmet eden diğer gönüllü bireyler ile güçlü bağlar edinerek sosyal ilişkilerini geliştirmek istemektedirler. Bu bireylerle olan bağlar çoğunlukla gönüllülük yapılan kurum ve organizasyon sınırında kalmamakla beraber sosyal ve özel hayata taşınarak sağlam dostluklar ve ilişki ağları kurulmaktadır.

3.1.5. Kariyer Gelişimi

Gönüllü olmaya teşvik eden bir diğer faktör ise gönüllü faaliyetlerin bireylere daha iyi bir iş ve kariyer sahibi olmanız konusunda yardımcı olmasıdır. Çağımızın iş yaşamına dâhil olabilmek için sadece akademik ve mesleki beceriler yeterli olmamaktadır. İşverenler artık bireylerin yumuşak veya yaşam becerilerinin de gelişmiş olmasına önem vermektedir. Bu doğrultuda bireylerden takım çalışmasına yatkınlık, iletişim, problem çözebilme, sorumluluk sahibi olmalarını beklenmektedir. Gönüllü bireyler bu hususta diğer adaylardan bir adım önde görülmekte dolayısıyla gönüllülük yapan kişilerin çoğunluğu yapmayanlara göre daha hızlı bir biçimde iş hayatına katılabildiği görülmektedir.

3.1.6. Kişisel Gelişim

Bireyler kimi zaman da yeni beceriler geliştirmek veya kişisel tatminlerini yerine getirmek adına gönüllü olmaktadır. Gönüllülük faaliyetleri ile bireylerin yeni kazanımlar elde etmesi ve bu kazanımlar sonucunda takdir göreceğini düşünmesi, gönüllü faaliyetlere yönelme

hususunda önemli bir etkidir. Bireyler bir çıkar beklemezsiniz, toplumsal duyarlılık güdüsüyle yaptığı eylemlerle insanlara kendini göstermek, onları da bu faaliyete teşvik eden söylemler, eylemlerde bulunarak onlara bu yolda rehber olma arzusu taşımaktadır. Böylece bireyler kendi özgüvenlerini de geliştirmiş olmaktadır.

3.2 Neden Gönüllü Olunmaz?

3.2.1. Maddi Yansımalarından Kaçınmak

Bireylerin gönüllü olmasına katkı sağlayan birtakım faktörler olduğu gibi gönüllü olmayı tercih etmemelerine neden olan faktörler de bulunmaktadır. Gönüllülük; en temelinde bireyin hür rızasına, çıkar beklemezsiniz emeğini, zamanını ve enerjisini kullanmayı gerektirir.

Buradan hareketle gönüllü faaliyetleri gerçekleştiren bireyler maddi karşılık beklemezsiniz harekete geçerler. Bazı bireyler gönüllülük faaliyetleri gerçekleştirilirken kendilerine yansıyan maliyetleri külfet olarak görmektedir. Bu sebeple çoğunlukla orta ve düşük gelir grup içinde yer alan kişiler maddi yansımaları karşılamak istememeleri veya karşılayamamaları sebebiyle gönüllü olmaktan kaçınmaktadır. Aynı zamanda yine gönüllülüğün maddi bir boyutu olarak, gönüllü faaliyetlerinin işlerine engel teşkil edeceğini düşünmeleri sebebiyle bireyler gönüllülük faaliyetleri yapmak istememektedir.

3.2.2. Sorumluluk Bilincinin Eksikliği

Gönüllü olmak istememek konusundaki bir diğer husus ise kişilerin sorumluluk almak istememesidir. Sorumluluk hissi her bireyde farklı düzeyde bulunmakla birlikte kimi birey sorumluluk hissiyatının getirilerini üstlenmeye, duygusunu geliştirmeye çalışırken kimisi de sorumluluk hissini verdiği baskıdan uzaklaşmaya çalışmaktadır. Gönüllülüğü hayatına entegre etmek, gün içinde belirli süreleri gönüllü faaliyetlere ayırmak, gönüllülüğün getirdiği görev ve yetkileri üstlenmek, faaliyeti gerçekleştiren kurum ve organizasyonlara bağımlı olmak veya bağımlı hissetmek bazı bireyleri gönüllü olmaktan uzaklaştırmaktadır.

3.2.3. Hangi Gönüllülük Alanına Dahil Olacağına Karar Verememek

Bireyler kendi değerleri ve amaçlarına uygun olan gönüllü faaliyetlerine yönelmektedir. Bu hususta hayattaki değerlerini ve amaçlarını tam olarak belirlememiş bireyler hangi alanda faaliyetlere katılacağını bilememektedir. Diğer bir deyişle bireyler; hangi gönüllülük alanına

dâhil olacağını, toplumda hangi konuda iyileştirmeler sunması gerektiği, hangi alanda daha faydalı olabileceğine dair bir karar veremediği için gönüllü olma adımını atmaya çekinmektedir. Bu hususta bireyler farklı alanlarda gönüllülük deneyimleri yaşayarak hangi alanda kendisinin daha faydalı olduğunu, hangi konuda hassasiyetinin ve sorumluluk bilincinin açık olduğunu tecrübeleri sonucunda karar kılabilir.

3.2.4. Asosyallik ve Bireysellik

Özgüvensiz ve asosyal bireylerin de gönüllü olmaktan kaçındığını da bilinmektedir. Bireyler yeni bir sosyal alanın içerisine girmekten, takım çalışması içerisinde bulunmaktan, ilişki ağı kurmaktan ve konfor alanlarının dışına çıkmaktan korkabilmektedir. Lakin gönüllülük sorumluluk üstlenme, ekip içerisinde bulunma, gerektiğinde yetki alarak faaliyetlere liderlik etme, süreçlere etkin bir biçimde dâhil olma, efor sarf etmeyi gerektirmektedir. Aynı zamanda gönüllülük bir sosyal insan becerisi olarak da görülmektedir. Kurum veya organizasyon içindeki bireylerle, iş birliği ve ortaklık yürütülen diğer organizasyonlarla ve en önemlisi hedef gruplarla iç içe geçen bir süreçtir. Bu nedenle bireyler gönüllülük sürecinde kendine güvenen, kararlı tavırlarıyla eylem ve söylemlerini yerine getiren, bilinç sahibi ve ilişki ağı kurmaya açık birey olmaları oldukça mühimdir.

3.2.5. Olumsuz Deneyimler

Kimi zaman bireyler daha önce gönüllülük faaliyetlerine katılmaları dolayısıyla da gönüllü olmaktan kaçınmaktadır. Bireyler yaşadıkları olumsuz gönüllülük tecrübelerinden yola çıkarak gönüllülük faaliyetlerinin bireylere olumlu katkılarının az olacağına inanmaktadır. Bunun yanı sıra, gönüllülük yaparak bir şey değiştiremeyeceğini ya da amaçlarına ulaşamayacaklarını düşünceleri sebebiyle de bireyler gönüllülüğe karşı olumsuz bir tavır takınmaktadır.

3.2.6. Bilinç Eksikliği

Kimi bireyler de gönüllü olmaya dair motive ve isteklerini çevrelerinde onlara örnek teşkil eden bireylerden aldığı görülmektedir. Gönüllülük bilincinin oluşması adına ebeveynler,

öğretmenler çocuğun idrak safhasının başlamasıyla birlikte temel düzeyden başlayarak çevreyi, doğayı, hayvanı korumayı ve ihtiyaç sahibi insanlara yardım etmeyi aşılıyarak bireylerin gönüllülüğe ilgi duymasını sağlamalıdır. Çevresinde onu gönüllü faaliyetlere özendirip, yönlendiren bir aile ve sosyal çevresinin bulunmaması gönüllülüğe dair bilincini, merakını ilgisini düşürmektedir. Dolayısıyla bu faktörün eksikliği bireyleri gönüllü olmamaya iten bir sebep olarak karşımıza çıkmaktadır.

4. Türkiye’de Gönüllülük

4.1 Türkiye’de Kamu Kurumları Perspektifinden Gönüllülük

İnsanlık tarihi boyunca bireyler; eğitim, sosyal, ekonomik ve hukuki gereksinimlerinin karşılanması adına hizmet taleplerinin kamu kurumları tarafından karşılanmasını beklemektedir. Demografik, teknolojik, sosyal ve hukuki gelişmeler her alanı etkilediği gibi kamu kurumlarının politikalarını, yaklaşımlarını ve hizmet alanlarını etkilemektedir. Günümüzde bu hizmetlerin üretimi ve sunumu, teknolojik ve toplumsal gelişmenin hız kazanmasının yanında, küreselleşme gibi hizmet sunum sürecini karmaşıklaştıran etmenlerin de etkisiyle giderek zorlaşmaktadır.⁵⁰ Aynı zamanda günden güne hızla artan nüfus, eğitim seviyesinin yükselmesine bağlı olarak bireylerin talep edebileceği hakların ve hizmetlerin bilincine sahip olması, “kentlilik” kavramının gelişmesi neticesinde bireylerin hizmete dair beklentilerinin ve taleplerinin artmasını da beraberinde getirmiştir.

Bu gelişmelerin sonucunda kamu kurumlarının görev ve sorumluluk alanları, hizmetlerin çeşitliliği, hizmet sunumunda kalite artırma gereksinimleri sürekli artmaktadır. Artan hizmet talebi hem hizmetin yapılmasını sağlayacak maddi gereksinimleri hem sunumu yerine getirecek bireylere ihtiyaç doğurmaktadır. Kamu kurumlarında personel sorunları veya çağa entegre edilmemiş hizmet yaklaşımlarının devam etmesi “gönüllü” bireylere olan gereksinimi her geçen gün arttırmaktadır. Devletin yetişemediği ya da kamu politikasını uygulayamadığı durumlarda gönüllü bireyleri yardıma çağırarak sorunun üstesinden gelmesi gibi faydalar sebebiyle kamu kurumlarında da gönüllülere ihtiyaç duyulmaktadır.

Kamu perspektifinden gönüllü kavramını ele aldığımızda, kavramı ve kavramın entegre olduğu değerleri İçişleri Bakanlığı perspektifinden incelemekte yarar vardır. T.C. İçişleri Bakanlığı, dezavantajlı grupların toplumsal görünürlüğüne sağlanması, gönüllü bilincinin gelişimi, insan

⁵⁰ NOHUTÇU, Ahmet, ATEŞ, Hamza, Kamu Hizmeti Sunumunda Gönüllü Kuruluşlar Ve Devlet, SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, s.29

hakları, demokrasi ve aktif vatandaşlık bilincinin artırılması gibi önemli olguların gelişmesi ve desteklenmesi adına özel sektör ve sivil toplum sektörü ile iş birliği içerisinde girmektedir. Özellikle Bakanlığın iç yapısında bulunan Dernekler Dairesi Başkanlığı'nın 2018 ile Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü'ne dönüştürülmesiyle büyük bir yenilik hareketine adım atıldığı görülmektedir. Genel Müdürlük, gönüllülüğün kurumsal olarak gerçekleştiği yapıların (dernek, birlik, vb.) kuruluşları, faaliyetleri ve diğer tüm eylemlerinin profesyonel bir şekilde yürütülmesini sağlamaktadır.

Aynı zamanda T.C. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplum ile İlişkiler Genel Müdürlüğü, Proje Destek Sistemini (PRODES) geliştirerek gönüllülük, aktif vatandaşlık, dezavantajlı grupların desteklenmesi, toplumsal bilincin artırılması, Kamu-STK iş birliği kurulmasını gibi konularda topluma katkı sunmayı hedeflemektedir.

Gönüllü kavramının en yaygın görüldüğü ve uygulandığı alanlardan biri de "Yerel Yönetim İdareleri (Belediye ve İl Özel İdareleri)" olduğu görülmektedir. Bu hususta Yerel yönetimler de halkın artan hizmet talebi doğrultusunda etkin, verimli, kaliteli hizmet sunabilmek adına klasik ve geleneksel yöntemlerden ziyade modern ve yeni alternatif hizmet yöntemlerine yönelmektedir. Bu hususta en çok uygulanan yöntem ise gönüllü katılımı ve gönüllü faaliyetlerinin genişletilmesidir.

İçişleri Bakanlığı tarafından "İl Özel İdaresi ve Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım Yönetmeliği" nin çıkarılması ise gönüllü faaliyetlere teşvik konusunda önemli bir örnektir. Bu yönetmelik ile İl özel idareleri veya belediyeler görev ve sorumluluklarına bağlı olarak:

- a) Engellilere, çocuklara, kadınlara, gençlere, yaşlılara, yoksullara, kimsesizlere ve düşkünlere yönelik eğitim, kültür, sağlık ve sosyal hizmetleri,
- b) Kütüphane, tiyatro, sinema gibi kültür hizmetleri,
- c) Bilişim, meslek edindirme kursları, kreş gibi eğitim hizmetleri,
- d) Park, bahçe, kent estetiği, çevre düzenlemeleri ile katı atık gibi çevre kirlenmesinin önlenmesine yönelik hizmetleri,
- e) Başboş ve sahihsiz hayvanlara yönelik hizmetleri,
- f) Trafik, itfaiye, arama-kurtarma gibi denetim ve acil yardım hizmetleri,
- g) Tüm yaş gruplarını içine alan her türlü spor

h) Tarihi, kültürel mirasın ve tabiat varlıklarının yaşatılarak korunması hizmetleri olmak üzere çeşitli alanlarda gönüllü çalıştırabilir.⁵¹

Böylece vatandaşlar hizmet sunumunda sürecin parçası olmakla birlikte katılım, temsil gibi demokratik değerlerin sürdürülmesine katkı sunmaktadır.

Bunların yanı sıra, Türkiye Cumhuriyeti Gençlik ve Spor Bakanlığına bağlı olarak kurulan Gençlik Merkezleri de kamu kurumları tarafından gönüllü faaliyetlerinin teşvik edilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Gençlik merkezleri; gençlerin serbest zamanlarını olumlu bir şekilde değerlendirmelerine yardımcı olmak, gençlerin gelişimine katkıda bulunmak, gençlere rehberlik ve danışmanlık yapmak, bununla birlikte gençleri zararlı alışkanlıklara karşı bilinçlendirmek ve onlardan uzak tutmak amacıyla sanatsal, sosyal, kültürel, eğitsel ve sportif faaliyetler, tarihi ve kültürel geziler, kamplar düzenleyen merkezler olarak tanımlanmaktadır⁵². Gençlik merkezlerine 14-29 yaş aralığında gençler üye olabildiği ve tüm faaliyetlerden ücretsiz yararlanabildiği için gönüllülük yapmak için gerekli ortamların yaratıldığı söylenebilmektedir.

Gençlik merkezleri kamusal olarak gönüllülük faaliyetlerinin yürütüldüğü bir kamu kuruluşu olması sebebiyle ve 81 ilde var olan gençlik merkezi sayısı ile gençlere gerek gönüllülük alanında gerekse çeşitli faaliyetler anlamında önemli imkânlar sunmaktadır. Böylece gençlik merkezleri, gönüllülere yönelik olarak yerelde birçok proje ve faaliyetler düzenlemektedir. Gençlik ve Spor Bakanlığının projesi olan Gençlik Afet Rehabilitasyon ve Destek (GARD) gönüllüleri doğal afet, felaket vb. durumlarda gönüllüler ile olay yerine destek faaliyetlerinde bulunmaktadır. Bu bağlamda gönüller Van depremi, Soma felaketi gibi yardım faaliyetinde bulunmuştur.

Gönüllülüğü kent konseyleri perspektifinden de incelemek gerekmektedir. Kent konseyleri, katılım sürecinde etkin olmayan kesimlerin katılımına olanak vermek ve sivil toplum örgütleri, özel sektör ve kamu yönetimini bir araya getirmek üzere düşünülmüş; kentin sürdürülebilir kalkınması, mevcut sorunları ve fırsatlarının belirlendiği, tartışıldığı, çözümlerin geliştirildiği ortak aklın ve uzlaşmanın esas olduğu demokratik yapılardır⁵³.

Kent konseyinin içindeki gönüllüler, kuruluşun profesyonel çalışanını destekleyen önemli bir güçtür. Bu gücün artması kent konseyinin çalışma alanında büyümesi demektir. Geniş ve

⁵¹ İl Özel İdaresi ve Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım Yönetmeliği, Madde 2.

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/10/20051009-5.htm>

⁵² Gençlik Merkezleri Yönetmeliği Madde-5, 2003

⁵³ ARSLAN, Şükrü, Kent Konseylerinde Halk Katılımı ve Gönüllülük: Adana Kent Konseyi Örneği , 2017, s.328

nitelikli bir gönüllü tabanı, kent konseyinin parasal olanaklarıyla belki de hiçbir zaman sahip olamayacağı bir insan kaynağını maddi bir harcama yapmadan kullanabilmesi demektir. Kent konseyleri için gönüllü gücünü kullanabilmek önemli bir beceridir. Bu beceri kent konseyini gerçekten sivil ve toplumsal kılar⁵⁴.

Kent konseylerinde ‘gönüllü’ kavramının büyük önem taşımasında bazı hususlara değinmek de fayda vardır. Gönüllüler, toplumda katılımcılığın özendirilmesi, kent konseyinin başarısının ve hizmetlerinin yayılması ve yönetime destek olunması açısından önem taşımaktadır. Aynı zamanda kent konseyleri varlıkları, eylem ve uğraşlarının toplum tarafından görünmesi ve daha geniş bir alana yayılması adına gönüllüler büyük bir destek unsuru olmaktadır. Sürdürülebilir bir yapı için Kent konseyleri ve toplum arasında sıkı diyalog ve iletişim olması gerekmektedir bu hususta da gönüllüler kent konseyleri ile toplum arasında köprü görevi görmektedir. Aynı zamanda gerekli olan insan gücünün sağlanması, hizmetlerin daha hızlı ve etkin yerine getirilmesinde bireyler büyük rol oynamaktadır.

4.2 Sivil Toplum Kuruluşları Perspektifinden Gönüllülük

Sivil Toplum kuruluşları (STK), bireylerin toplumsal farklılaşma temeline dayanarak, genel yararı gerçekleştirmek üzere meydana getirdikleri bağımsız, gönüllü kuruluşlardır⁵⁵. STK'lara geniş ve modern bir perspektiften bakılacak olursa: birey özgürlüklerinin ve temel hakların korunduğu, gönüllülük temelinde örgütlenmenin asıl olduğu, toplumun devletin önüne geçerek devlet politikalarını denetleyip yönlendirebildiği, yurttaşlık bilincine dayanan bir gelişmişlik düzeyi olarak açıklanabilmektedir⁵⁶.

STK'lar devlet ve özel sektör dışı bir kavram olmakla birlikte günümüzde 3. Sektör olarak adlandırılmakta ve çoğu zaman bu sektörlerle ortak çalışmaktadırlar. Sivil Toplum Kuruluşları üye, gönüllü ve bağışçılardan oluşmakla beraber en temel unsuru ‘gönüllü’ bireylerdir. STK'lar dinamik, değişime öncülük eden, toplumsal duyarlılıkları yansıtan kuruluşlar olması nedeniyle gönüllüler önemli bir insan kaynağını oluşturmaktadır. Gönüllü ağının genişliği, bireylerin niteliği ve aidiyeti ne kadar fazlaysa STK'nın görünürlüğü, meşruiyeti o oranda

⁵⁴ A.g.m s.78

⁵⁵ CANIKLIOĞLU, 2007: 76

⁵⁶ ARSLAN, O. (2001). Kurumsal ve Tarihsel Aşamalarıyla Sivil Toplum ve Türkiye Gerçeği, İstanbul: Bayrak Yayınları. İstanbul 2001, s.27

artmaktadır. Bu nedenle sürdürülebilir bir organizasyon için gönüllüler STK'ların olmazsa olmaz olarak nitelendirilmektedir.

Sivil Toplum Kuruluşları, kâr amacı gütmeyen ve tamamen toplum yararı üzerine çalışan yapılardır. Bu hususta kısıtlı bütçeleri ve kaynaklarıyla proje ve faaliyetler yürütmektedir. Faaliyetleri yürüten bireyler çıkar beklentisinde olmadan manevi kazanımlar elde etmek adına, kuruma emeğini, zamanını, bilgi ve enerjisini adayarak insan gücü sağlamaktadır. Aynı zamanda bir STK'nın tanınırlığı, görünürlüğü ve güvenilirliği ile gönüllü sayısı ile doğru orantılıdır. Bu hususta gönüllüler hizmet ve çalışmalarının toplum tarafından görülmesini sağlar. Gönüllüler bir anlamda da STK'nın topluma nüfuz etmiş temsilcileri, STK ile toplum arasında birer iletişim aracı olma rolünü üstlenmektedir. Toplumsal refah en temelinde toplumsal kaynaşmaya, uyuma ve birliğe dayanmaktadır. Ayrıca STK bünyesindeki gönüllüler toplumsal ve kültürel değerlerin sürdürülmesini sağlamaktadır.

Geniş ve nitelikli bir gönüllü tabanı, STK'nın finansal olanaklarıyla belki de hiçbir zaman sahip olamayacağı bir insan kaynağını maddî bir harcama yapmadan kullanabilmesi demektir. Kaldı ki, böyle bir parasal güce sahip olan bir STK için bile, profesyonel hizmet alımı yerine gönüllü gücünü kullanabilmek ve bu süreçleri yönetebilmek önemli bir meziyettir. Aynı zamanda ‘aktif katılım’ kavramı sivil toplum kuruluşunu toplumsal yapan ana öğelerin başında gelmektedir.

STK'lar çeşitli alanlarda gönüllü bireylere gereksinim duymaktadır. Gönüllüler aynî ve maddî kaynaklara ulaşılmasından, yönetime destek olmaya; toplumda katılımcılığın özendirilmesinden, kuruluşun başarısının ve hizmetlerinin yayılmasına kadar çok farklı işlevler üstlenebilir⁵⁷.

Bir STK'nın geniş gönüllü potansiyelinin olması demek, o STK'nın misyonu doğrultusunda çalıştığı, alanını iyi tanıdığı, alanında yarattığı farkı gösterebildiğini ve sadece kurumdaki üye ve çalışanlar haricinde başkaları tarafından da sahiplenilmiş olduğu anlamına gelmektedir. Böylelikle gönüllüler, STK'ların kısıtlı bütçeler ve zamanlar ile yürüttükleri çalışma ve projelerin gerçekleştirilmesine de destek olabilmektedir. Aynı zamanda gönüllüler, STK'ların hizmetlerinin daha etkili olmasına da yarar sağlamaktadır.

⁵⁷ GÜDER, Nafiz, Özel Sektör Gönüllüler Derneği (ÖSGD) STK'lar İçin Gönüllülük ve Gönüllü Yönetimi Rehberi (2006) ss.7

Gönüllülerin STK ile bütünleşmesini sağlayarak ve potansiyellerini ortaya çıkararak kaliteli bir sonuç elde etmek etkili bir gönüllü yönetimiyle gerçekleşecektir. Gönüllü yönetimi süreci sekiz temel aşamadan oluşmaktadır:

1. Gönüllülerin görev çerçevelerinin belirlenmesi ve tanımlanması
2. Gönüllülere ulaşma
3. Gönüllülerin kuruma oryantasyonu
4. Görevlendirme ve seçim
5. Kurum içi eğitim
6. Gönüllülerin motivasyonu
7. Performans değerlendirme
8. Ödüllendirme ⁵⁸

Bu bilgilere ek olarak STK'ların gönüllü yönetimlerinin işçi – işveren ilişkisinin haricinde karşılıklı alışverişe dayanması gerektiği savunulmaktadır. STK'ların etkin bir gönüllü yönetimi yürütebilmesi, gönüllülerle uzun vadeli ve her iki taraf için de en fazla yararı sağlama açısında çok önemli olmaktadır. STK'ların gönüllülerin istek ve beklentilerini bilerek çalışmalarına yön vermesi yine karşılıklı kazanımları pekiştirmektedir. STK'ların gönüllüler için bir veri tabanı oluşturması ile gönüllülerin istek ve becerilerine yönelik çalışmalarının etkilerini de arttırmaktadır. Sonuç olarak hem STK'lar için gönüllünün birçok fayda sağladığı hem de gönüllü için STK'ların çalışmalarına yön gösterici olduğu düşünüldüğünde STK – gönüllü ilişkisinde karşılıklı kazanma ilkesinin olduğunu söylenebilmektedir.

4.2.1 Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluş Örnekleri

a. Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA) 122 mahalle/belde sorumluluğu, 160 üniversitede Genç TEMA Topluluğu olmak üzere toplam 712 noktada gönüllü temsilcileri aracılığıyla çalışmalarını sürdürmektedir. Kırsal kalkınma, koruma ve ağaçlandırma, çevre seminerleri düzenlemek, toplumsal çevre bilincini oluşturmak ve yaymak için çevre ile ilgili kitapları kamuoyuna kazandırmak, doğal varlıkları korumak hususunda gerekli faaliyetler yürütmektedir.⁵⁹

⁵⁸ <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/274308>

⁵⁹ Tema 2019 Faaliyet Raporu , s.12

b. YEŞİLAY

Ülkemizde, 50 bini aşkın gönüllü ve 42 YEŞİLAY Danışmanlık Merkezi ile çalışmalarını yürütmektedir. Yaklaşık 62 Ülke YEŞİLAY'ı ile dünyanın dört bir yanındaki bağımlılık mücadelesine liderlik etmektedir.⁶⁰ YEŞİLAY, Bağımlılıklarla mücadelede bilimsel ve kanıta dayalı yöntemler kullanarak araştırma, geliştirme faaliyetleri yürütür ve aldığı sonuçlara göre projeler üretir ve uygular. Ülke çapında faaliyet ve etkinlikler yoluyla bağımlılıklarla ilgili farkındalığı artırmak için çalışır. Bağımlılıklarla mücadelede yazılı ve görsel medyayı, internet ve sosyal medya ağlarını aktif bir mücadele alanı olarak görür ve mesajların toplumun tüm kesimlerine aktarılmasına katkı sunar.⁶¹

c. Toplum Gönüllüleri Vakfı (TOG)

TOG, Çevresindeki sorunlara çözüm üretebilen, kendine güvenen, girişimci ve duyarlı toplum gönüllüsü gençlerin katkılarıyla, toplumsal değişimi yaratarak, toplumsal barışa ulaşmayı hedeflemektedir. TOG, toplumsal cinsiyet eşitliği, toplumsal ayrımcılığın önlenmesi, çocuk hakları, gençlerin desteklenmesi adına birçok projeyi yürütmektedir. Projelerine örnek olarak; Turuncu Rüzgâr Projesi ile eşitsizlik ve şiddete karşı farkındalık yaratmak, Kelebek Projesi ile kelebek hastalığı olan çocukların sosyal gelişimlerini sağlamak ve Genç Bak Projesi ile gençlerin fikirlerini hayata geçirmelerini desteklemektedir.⁶²

d. Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV)

Ülkemizde başarılı Sivil Toplum Kuruluşlarına örnek olan TEGV'in varoluş nedeni, ilköğretim çağındaki çocukların çağdaş, evrensel değerlere ve cumhuriyetin temel ilkelerine sahip; donanımlı ve nitelikli bireyler olarak yetiştirilmeleri amacıyla; devlet tarafından verilen temel eğitime katkıda bulunmaktır.⁶³ TEGV, toplumların geleceği olan çocukların sanat, bilim, kişisel gelişim gibi birçok alanda gelişmelerine, bilginin ve desteklenmenin sağladığı gücü çocuklara kazandırarak yaşamın her alanında özgüvenli bir birey olma yolunda onlara eşlik etmektedir.

Yukarıda da belirtildiği üzere birçok alanda faaliyet yürüten TEGV'in projelerine örnek verecek olursak: Düşler Atölyesi ile çocukların ve gönüllülerin sanatsal ve yaşamsal

⁶⁰ Yeşilay 2019 Faaliyet Raporu, s.17

⁶¹ A.g.r, s.17

⁶² <https://www.tog.org.tr/biz-kimiz/>

⁶³ TEGV 2019 Faaliyet Raporu s.23 , https://tegv.org/dosyalar/faaliyetraporlari/2019_faaliyet.pdf

becerilerinin gelişmesini, Bilimsel Ateşböceği projesi ile çocukların bilimsel düşünme becerilerini geliştirmeyi hedeflemektedir. Bir diğer proje örneği ise Özgür Atölyedir. Bu proje ile çocukların yaşamsal problemlere, sistemlere karşı eleştirel bakabilmesini, çözümsel bakış açısı kazanabilmelerini sağlamaktır.⁶⁴TEGV'in hazırlamış olduğu son faaliyet raporunda 25 yıl içerisinde 3 milyon çocuğa destek sağladığı, 91 Bin aktif gönüllüye sahip olduğu ve toplamda 850 Bin bağışçı tarafından desteklendiğini bildirmiştir.⁶⁵

4.3 Kamu – STK İş Birliği ile Gönüllülük

Günümüzde artan nüfus, hukuki, sosyal ve teknolojik gelişmeler kamu idarelerinin hizmet çeşitliliğinin artmasına, yeni hizmetler sunulmasına, eski hizmetlerin de iyileştirilme gereksinimini beraberinde getirmektedir. Kamunun çoğalan ve çeşitlenen görev ve sorumlulukları, kapsayıcı ve bütüncül bir biçimde vatandaşların sorunlarını, beklentilerini ve mevcut koşullarını tespit etmeye olanak verememektedir.

Artan nüfus aynı zamanda beraberinde artan hizmet talebini getirdiği aşikârdır. Lakin sınırlı kaynak ve sınırsız hizmet talebiyle karşı karşıya kalan kamu kurumları her sürece yetişmeye zorlanmaktadır. Eğitim, sağlık hizmetleri, sosyal hizmetler gibi uygulamalar gerek devlet gerek özel ve gönüllü kuruluşlarca da yapılabilmektedir. Bu hususta kamu kurumları, toplumun tamamını kapsayan ortak mal ve hizmetlerin sunumunda üzerlerinde oluşan yükü farklı sektörler ile bölüşmek durumunda kalmaktadır.

Kamu kurumları, ikinci sektör (özel) ve üçüncü sektör olarak (Sivil toplum kuruluşları) ile iş birlikleri kurarak ve böylece sorumluluklarını paylaşarak, sektörlerin kendilerini geliştirebilmeleri hususunda finansman, yetki ile donatarak hizmetlerin en faydalı, en hızlı ve sürdürülebilir şekilde sunulmasını sağlamaktadır.

Kamu kurumları, STK'ları piyasa odaklı hizmet sağlayıcılardan daha fazla güvenilir olarak algılanması ve STK'ların toplum yararı gütmesi bakımından kamu idareleriyle benzer toplumsal amaçlar benimsemesinden ötürü iş birliği ortamları yaratmaktadır. Aynı zamanda

⁶⁴ A.g.r. s.88

⁶⁵ A.g.r. s.16

STK'lar eşitlik ve hesap verilebilirlik açısından kamu kurumları ile aynı gerekliliklere maruz kalmamaktadır.

Kısaca STK'lar daha az bürokratik ve daha fazla esnek yapılar olarak bilinmektedir. Kamu kurumlarında demokratik bir süreç yürütülme isteği doğrultusunda, STK'lar ile gerçekleştirilen iletişim sayesinde katılımcı ve çok aktörlü bir ortamın oluşturulmak istenmektedir. Diğer bir yandan STK'lar toplumsal problemleri ve hizmet beklentilerini daha verimli analiz yapabildiği için kamu kurumlarının hizmet sağlama potansiyelini arttırmaktadır. Böylece sürdürülebilir bir hizmet altyapısının oluştuğu düşünülmektedir.

Diğer bir yandan sivil toplum kuruluşlarının verimli bir şekilde faaliyetlerini yürütebilmesi; hizmetleri toplumsal alana yayması, tanınırlığının artması toplumdaki bilincin, duyarlılığın ve maneviyatın yanında kamu kurumlarının da sivil toplum kuruluşlarına karşı olan desteğine bağlı olduğunu söylemek mümkündür. Sivil toplum kuruluşlarının, kamu kurumları ile iş birliğine girmesinin en büyük nedeni kamu otoritesinin kapasite ve destek sağlama gücüne sahip olmasıdır. İmkân sağlama kapsamında devlet hukuki düzenlemeler ile sivil toplum kuruluşlarını yetkiler ile donatabilmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının toplumsal alanda yayılmaları ve gelişmeleri hususunda hukuki, ekonomi, idari engellerin kaldırılmasını ve mevcut koşulları iyileştirebilme adına devlet otoritesi şüphesiz kilit rol üstlenmektedir.

Kamu Otoriteleri, kamu hizmetlerini ihale yoluyla STK'lara yaptırarak onlara finansal destek sağlaması, STK'ların kapasitesinin yettiği ölçüde bazı kamu hizmetlerini onlara devredilmesi, bu arada da onları kendine rakip değil, yardımcı ve müttefik olarak görerek, karşılaştıkları sorunlarda yardımcı olmasının elzem olduğu söylenebilmektedir⁶⁶. Böylelikle gönüllülüğün öneminin anlaşılması ve teşvik edilmesi, gönüllülük faaliyetlerinin farkındalığının artırılması, gönüllülüğün sürdürülebilir kılınması gibi aksiyonlar için kamu kurumları ve STK'ların sürekli iletişim ve iş birliğinde kalması önemi ortaya koyulmaktadır.

⁶⁶ NOHUTÇU, Ahmet, ATEŞ, Hamza, Kamu Hizmeti Sunumunda Gönüllü Kuruluşlar ve Devlet, SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi. ss.29

5. Türkiye’deki Gönüllülük Algısı ve Standartları

Sürdürülebilir bir toplumsal yapı için ‘‘dayanışma, barış, diğergâmlık’’ gibi kavramlar oldukça önemlidir. Tüm bu hususları içinde bulunduran gönüllülük algısına Türkiye perspektifinden baktığımızda 1980’li yıllarda günün siyasi kararları nedeniyle Sivil Toplum Kuruluşlarının faaliyetleri ve varlıkları kısıtlamalara maruz kalmıştır. Bu süreç beraberinde Türkiye’de gönüllülük, sivil toplum, katılımcılık, yönetim gibi demokrasinin temel öğelerinin gerek ülke politika ve uygulamalarında gerekse toplumsal sahalarda gelişmesini ne yazık ki yavaşlatmıştır.

1990 yılı itibariyle günümüzde aktif olan ve geniş üyeye sahip Sivil Toplum Kuruluşlarının oluşmaya başladığı ve Sivil Toplum Kuruluşlarının yenilikçi, dönüşüm odaklı ve katılımcı politika ve uygulamalar benimsediği görülmektedir. Türkiye’de gönüllü kuruluşlara dair yapılan araştırmada ülkede son 10-15 yıl içerisinde sivil toplum katılımı; sayı, yarattığı etki ve profesyonellik düzeyi bakımından arttığı gözlemlenmektedir⁶⁷. T.C. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü verilerine göre Türkiye’de 2021 yılında 122.225 dernek aktif olarak faaliyetlerini yürütülmektedir⁶⁸.

Türkiye’nin gönüllülüğe dair algısını ölçmek için Dünya Bağış Endeksi 2018 verilerini incelemekte yarar vardır. Gönüllülüğün maddi olarak yapılması anlamına gelen ‘‘bağış’’ seviyemizi incelediğimizde Türkiye’nin genel bağışçılık skorunun %20 olduğu ve 144 ülke arasında 131. Sırada yer aldığı görülmektedir. Endeks verilerine göre, Türkiye tanımadığı bir kimseye yardım etmek konusunda %40 oranla 113. sırada, sivil toplum kuruluşlarına yapılan bağışlarda %12 oranla 122. sırada ve gönüllülük için harcanan zamanda %9 ile 126. sırada yer aldığı görülmektedir⁶⁹. Bu araştırmanın sonucunda ortaya çıkan verileri değerlendirdiğimizde her ne kadar Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşlarının sayısı gün geçtikçe artsa da Türkiye’de gönüllülük algısının tam olarak gelişemediği, bireylerin gönüllü faaliyetlere gerek maddi gerekse emek ve bilgi aktarma yönünden gerekli ilgiyi beslemediği sonucuna ulaşılmaktadır.

⁶⁷ Türkiye’de Gönüllülük, Gönüllülüğün Rolünün ve Katkılarının Keşfedilmesi, Birleşmiş Milletler Gönüllüleri (UNV) programı Türkiye & GSM Gençlik Servisleri Merkezi (2013) s.12

⁶⁸ T.C. İç İşleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Müdürlüğü, erişim 13.04.2021

<https://www.siviltoplum.gov.tr/dernek-sayilari>

⁶⁹ Dünya Barış Endeksi 2018, https://www.cafonline.org/docs/default-source/about-us-publications/caf_wgi2018_report_webnopw_2379a_261018.pdf

STK sayısındaki hızlı artışa karşın gönüllülük algısının tam olarak yer edinemediği ve gönüllü faaliyetlere katılım düzeyinin az olmasının nedenlerine bakılacak olursa bireylerin gönüllülük yapmasının önündeki engellerin en başında maddi kaynak eksikliğinin geldiği görülmektedir. Gönüllülük hususunda gerek birey katılımı gerekse bireylerin profesyonelleşmesi adına gönüllülerin kuruma aidiyet beslemeleri, faaliyetlere katılmaları ve zamanlarını istikrarlı bir şekilde harcamaları gerekmektedir. Bir diğer yandan da bireyler yaşamlarını idame ettirebilmeleri adına belirli bir maddi gelire sahip olmaları elzemdir.

Bu durumda özellikle orta ve düşük gelir grupları içindeki bireyler, gönüllülüğün maddi yansımaları karşılamak istememeleri veya bu maliyeti karşılayamamaları sebebiyle gönüllü olmaktan kaçınmaktadır. Böylece toplumun bir kesimi tarafından gönüllülük algısı bir külfet gibi algılanmaktadır.

Türkiye’de gönüllülük algısını etkileyen başka bir faktör ise insanların yaptığı bağışların gerçekten amaca hizmet ettiğine dair güven sorunu yaşamalarıdır. Türkiye’de STK’ların şeffaf ve hesap verebilir olduğuna inanmayan bağışçılar, sponsorlar, faydalanıcılar; kurumun mali kaynaklarını, aktarım oranlarını ve mali bilgilerini ve karar mekanizmaları hakkında yeteri kadar bilgi sahibi olamadığını düşünmesi sebebiyle algının olumsuz olduğunu belirtmektedir.

Gönüllülük algısının gelişmemesinde bir diğer etken ise Türkiye’de çok az sayıda STK, gönüllülerin istihdam edilmesi hususunda kaynak tahsisine yönelmekte ve gönüllü bireylere gerekli yatırımı yaparak gönüllü algısının pozitif yöne çevrilmesi adına çalışmalar yapmaktadır. Aynı zamanda çoğu STK gönüllülüğe ‘maddi’ açıdan önem vermekte ve insan gücünü geri plana itmektedir. Bu hususta STK’lar gönüllü katılımına dair verimli bir saha oluşmamaktadır. STK’ların bireylere gönüllük faaliyetlerine nasıl ve nereden başlayacakları hakkında verdikleri bilgilerin yetersizliği ve katkı sağlanabilecek alanlara yönlendirilmelerinin eksikliği gönüllü algısına olumsuz etki eden bir husus olmaktadır.

Türkiye’de gönüllülük algısının olumsuz olmasının bir diğer sebebi ise gönüllülük tanımını belirleyen ve gönüllülüğün çerçevesini çizen yasal bir mevzuat bulunmamasıdır. Nitekim yasal boşluğun gönüllülük faaliyetlerinin ciddiyetini ve motivasyonu etkilediği, gönüllü faaliyetlerin ve politikaların geliştirilmesinde bir engel olduğu vurgulanmaktadır. Aynı zamanda yasal düzenlemelerin gönüllülerin kendilerini güvende hissetmelerini sağlayacağı da

belirtilmektedir⁷⁰. Geliştirilmesi gereken yasal çerçevenin, gönüllülüğü herkes için mümkün kılan ve gönüllülüğe eşit erişimi garantileyen bir geniş ve kapsayıcı bir yaklaşımı içermesi gerektiği de vurgulanmaktadır. Böylece Türkiye’de gönüllülük algısının daha pozitif olarak değerlendirilebileceği düşünülmektedir.

Türkiye’de gönüllülükle ilgili STK’lar ile gönüllüler arasındaki ilişkileri düzenleyen ve yönetimi konusunda STK’ların sorumluluklarını belirten herhangi bir özel düzenleme veya standart da bulunmamaktadır. Gönüllü olmaya dair belirlenmiş standartlar bulunmadığından ötürü STK’ların gönüllü bireyleri organizasyonlarına dâhil ederken dikkat ettiği hususlar farklılaşmaktadır. STK’ların tercih ettiği özellikler ve benimsediği politikalardan yola çıkarak prensipleri farklı olmakta bu durum da gönüllüler için kafa karışıklığı yaratmaktadır. Bu bağlamda STK’ların kendi oluşturdukları standartlar göz önüne alındığında;

- Gönüllü olacak bireyler dil, din, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, etnik köken vb. hakkında ayrıştırıcı söylem ve eylemlerden kaçınmalı,
- Gönüllüler; takım çalışmasına önem veren, sorumluluk alabilen, iletişim kurabilen, toplumsal değerlere saygılı ve bilgi ve becerilerini paylaşabilen bireyler olmalı,
- Gönüllü bireylerin belirli bir eğitimsel donatıma sahip olmalı,
- Gönüllülük faaliyetine başlamadan önce bireyler belirli aşamalardan geçmeli,
- Herhangi bir maddi beklenti içerisinde olmamalı gibi beklentilerin olduğu görülmektedir.

Bu bilgilere ek olarak, 2019 yılı Türkiye’de Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafında gönüllülük yılı olarak ilan edilmiştir. Bu kapsamda hedefler ve stratejiler⁷¹ ortaya koyulmaktadır. İlgili strateji belgesinde gönüllülük farklı boyutları ile alınmakta ve Türkiye’deki gönüllülüğün durumu göz önüne alınarak gönüllülüğün yaygınlaşması ve kurumsallaşması için gerçekleştirilmesi gereken adımlar vurgulanmaktadır. Bu duruma bağlı olarak gönüllülüğün çerçevesi, gönüllülerin yasal statüsü, gönüllü ile faaliyetine katıldıkları kuruluşlar arasındaki ilişkilerin belirlenmesi gibi önerilerin savunulduğu görülmektedir.

⁷⁰ <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/210830>

⁷¹ <https://images.gencgonulluler.gov.tr/get-file/59fcb39438064067851067961643117d.pdf>

6. AB'deki Gönüllülük Algısı ve Standartları

Avrupa'da gönüllülük kavramı oldukça eski bir geçmişe sahiptir. 1945 öncesinde gönüllü kavramını incelediğimizde, İsviçre, İngiltere, İsveç, İspanya, Norveç, Hollanda ve İtalya gibi ülkelerde uluslararası gönüllü kamplarının düzenlendiği görülmektedir⁷². Bu kampların en temel amacı toplumda ve dünyada dayanışma, birlik ve huzur ortamının kurulmasında büyük rol üstlenen gönüllülük algısını pozitif bir şekilde oluşması ve yaymasına katkı sunmaktır.

II. Dünya savaşıdan sonrası dönemde ise savaş nedeniyle Avrupa'da hastalıkların artarak yayılması, çocukların ebeveynsiz kalması, yaşlıların bakımını üstlenecek aile fertlerinin bulunmaması ve toplumda yoksullaşmasının artmasıyla birlikte devletin hizmet mekanizmaları yetersiz kalmış ve bu dezavantajlı durumdaki bireylerin ihtiyaçlarının karşılanması hususunda gönüllülük kavramının ne denli önemli ve elzem olduğu anlaşılmış ve neticesinde gönüllülüğe dair katılım sayısında büyük bir artış yaşandığı görülmektedir.

İleriki yıllarda savaş sonrası bozulan ekonomik yapının düzeltilmesi ve ülkeler arası iş birliği kurulmasını esas alan, 1951 yılı ile temeli atılan ve 1992 yılında günümüzdeki adını alan Avrupa Birliği kurulmuştur. Avrupa Birliği başta ekonomi kapsamlı bir boyutta bulunsa da zaman içerisinde salt ekonomik ilke ve politikalar içerisinde kalmayarak sosyal ve toplumsal politikalar da benimsediği görülmektedir. Bu hususta Avrupa Birliği'nin ekonomik kalkınmayı ve dayanışmayı amaçlamakla beraber siyasi, sosyal kaynaşma ve aynı zamanda bir dayanışma projesi olduğunu vurgulayarak gönüllülüğünün önemine dikkat çekmektedir.

AB'de gönüllülük algısının yayılması ve olumlu bir yönde seyretmesinde temel olarak iki önemli etken vardır. İlki hızla artan ve aynı zamanda yaşanan bir nüfusa sahip olan Avrupa Birliği'nde giderek ortaya çıkan hizmet açığının giderilme gereksinimi, bir diğeri ise gönüllülüğün farklı toplumları ve kültürleri birbirine bağlayan dolayısıyla barış ve huzur ortamı yaratılmasına katkı sunan ve böylece dayanışmayı arttıran bir kavram olmasıdır.

AB gönüllülük algısına pozitif bir yaklaşım benimseyerek, gönüllülük sürecine özellikle gençleri dâhil ederek bireylere sorumluluk, duygudaşlık, sağduyu gibi özelliklerinin

⁷² TÛTÛNCÛOĞLU, Melike, Gönüllülük ve Sivil Toplum Etkileşiminde Sanatın Rolü. (2016)

gelişmesini sağlayarak ortak geçmiş, ortak gelecek ve ortak değerler üzerinden yeni bir Avrupa inşa etme sürecine aktif olarak katılarak kendi geleceğine kendisinin karar vermesi sağlamak için uğraş vermektedir⁷³. Aynı zamanda, toplum içinde gençler ve yaşlılar arasında oluşan duygusal mesafenin ve kuşaklar arası kopuşun telafi edilebilmesi hususunda gönüllülüğün yayılması gerekliliğini vurgulamaktadır.

AB'nin gönüllü algısını bir de somut verilerle değerlendirmek için Dünya Bağış Endeksi 2018 verilerini incelediğimizde Avusturya, İrlanda, Danimarka, Malta, Almanya gibi AB ülkelerinin listenin ilk sıralarında yer aldığı görülmektedir. Gerek emek, zaman ve enerji gerekse maddi bağış olarak Avrupa Birliği'nin gönüllülük algısına dair olumlu görüş beslediği veriler ile desteklenmektedir.

Avrupa Birliği, yurtdışı gönüllülük ve dayanışma projeleri ile gönüllülerin farklı coğrafya, dil, din, değer ve kültürlerdeki bireylere karşı da sorumluluk hissiyatı beslemesini, farklılıkları saygı duymasına katkı sunmaktadır. Özellikle son yıllarda Avrupa Birliği gönüllülük algısına dair, Avrupa Dayanışma Programı (European Solidarity Corps) programına daha da ağırlık vererek gönüllülük projeleri oluşturmakta ve bireyleri desteklemektedir. Projeler her geçen sene daha fazla katılımcı ve paydaşı bünyesine katmakta ve dolayısıyla eylemler küresel bir sahaya yayılarak gönüllülük algısının yayılmasına ve profesyonelleşmesi hususunda katkı sağlamaktadır. AB'nin gönüllülük standartlarını anlamak için Avrupa Dayanışma Programı (ESC) standartlarını incelemekte fayda vardır. ESC programı kapsamındaki standartlar:

- Program Avrupa Birliği üye ve aday ülkelerini kapsamalı,
- 18-30 yaş arasında bireyler gönüllü olabilmeli,
- Gönüllülerden yabancı dil eğitimine sahip olması, üniversite mezuniyet vb. şartlar aranmamalı,
- Bireyler özgürlük, demokrasi, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı gibi kurucu ilkelerini benimsemeli,
- Bireyler dil, din, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, etnik köken vb. hakkında ayrıştırmacı söylem ve eylemlerden kaçınmalı,
- Gönüllü bireye hizmeti karşılığında ücret verilmemeli,

⁷³ CEYLAN, Harun, AVRUPA Gençlik Politikaları ve Gönüllülük, 2016, Cilt: 9 Sayı: 42 ss.1054

- Gönüllülere sağlık sigortası sağlanmalı,
- Program dâhilindeki yeme – içme, konaklama, dil eğitimi, ulaşım ve az miktarda cep harçlığı Avrupa Birliği tarafından karşılanmamalı şeklinde özetlenmektedir⁷⁴.

AB'nin ESC Programı haricinde belirlediği standartların dışında gönüllülük algısını pozitif tarafa çekmek ve gönüllülüğü teşvik etmek için stratejik anlamda birçok farklı girişimi de olmuştur. Avrupa'daki ulusal gençlik konseyleri ve uluslararası sivil gençlik örgütlerinin kurmuş olduğu Avrupa Gençlik Forumu (European Youth Forum), uluslararası alanda çalışmaları ile tanınmakta ve AB'nin politikalarını savunuculuk yaparak beslemektedir. Avrupa Gençlik Forumu'nun 2012 yılında ortaya çıkarmış olduğu "Gönüllü Hak ve Sorumluluklarına İlişkin Avrupa Şartı (European Charter On The Rights And Responsibilities Of Volunteers)⁷⁵" gönüllülüğe dair bireylerin ve gönüllülüğü sağlayıcıların hak ve sorumluluklarını gözler önüne sermektedir. Yine Avrupa Komisyonu tarafından halen yürütülmekte olan ERASMUS+ Programları kapsamında yapılan gönüllülük faaliyetleri için ERASMUS+ Gönüllülük Şartı (ERASMUS+ Volunteering Charter) ile ana ilkelerini ve kalite standartlarını belirlediği görülmektedir.

7. Gönüllülük Algısı Anketi

Proje kapsamında, ülkemizde gönüllülüğe dair bakış açısının, algı ve ilginin ölçülmesi adına "Gönüllülük Algısı Anketi" yapılmıştır. Ankete katılımları incelediğimizde 34 bireyin %94,1'i 18-30 yaş aralığındaki bireylerden oluştuğu bu bireylerin %67,6'sını kadınların, %32,4'ünü ise erkeklerin oluşturduğu görülmektedir. Katılımcıların eğitim durumlarının seviyesi incelendiğinde %47,1'i lisans mezunu, %32,4'ü ise lise mezunu olduğu görülmektedir.

Katılımcı bireyler gönüllülüğü, genel anlamıyla; bir çıkara dayanmaksızın, belirli amaçlar doğrultusunda toplumsal fayda gözetilerek yapılan eylemler olarak adlandırılmaktadır. Katılımcıların bir kısmı gönüllülüğe katılım hususunda STK, Kamu Kurumlarını tercih etseler de katılımcıların büyük bir kısmı, faaliyetin önemli olduğunu, hangi organizasyon, kurumda yapıldığının önem teşkil etmediğini belirterek, gönüllülüğün nerede yapılırsa yapılsın

⁷⁴ Türkiye Ulusal Ajansı <https://www.ua.gov.tr/anasayfa/icerikler/sikca-sorulan-sorular-baglanti/sss-avrupa-dayanisma-programi-esc/>

⁷⁵ https://ec.europa.eu/citizenship/pdf/volunteering_charter_en.pdf

toplumsal birlik ve beraberliğin oluşması ve kuvvetlenmesinde büyük rol oynadığı anket kapsamında katılımcılar tarafından sıkça vurgulanmıştır.

Herkesin gönüllü olup olamayacağı hususunda ise katılımcıların iki zıt görüşe sahip olduğu görülmektedir. İlk grup empati, sağduyu, bedensel ve ruhsal sağlığa sahip olan her bireyin gönüllü eylemlere katılabileceğini vurgularken bir diğer grup ise her bireyin gönüllü eylemlere katılamayacağını belirtmektedir. Öne sürülen başlıca nedenler ise; gönüllülüğün kuvvetli iletişim becerileri, kolektif bilinç ve sağ duyu gerektirdiği; bu özelliklerin her bireyde olamayacağı bu nedenle gönüllü eylemlere herkesin katılamayacağıdır.

Katılımcı bireyler gönüllülerin sahip olması gereken özelliklere ise; kolektif bilince sahip olmak, farklılıkları benimsemek ve saygı duymak, topluma aidiyet beslemek, sağduyulu ve açık görüşlü olmaktır. Katılımcılara daha önce gönüllülük yapıp yapmadıkları sorulduğunda ise %70,6'sı daha önce gönüllü eylemlere katıldığını belirtirken %29,4'ü gönüllü eylemlere daha önce hiç katılmadığını belirtmiştir.

Gönüllü eylemler yapan bireyler, onları gönüllülüğe yönelten başlıca faktörlerin; çevrelerine katkı sunmak, ihtiyaç sahibi bireylere yardım etmek, deneyim kazanmak, insanlarla ilişki ağı kurmak; inandığı değerleri, fikirleri ve ulaşmak istediği manevi amaçları gerçekleştirmek olarak belirtmiştir. Katılımcılar, gönüllü eylemlere dair motivasyonlarını arttıracak faktörlere ise; kendilerine inisiyatif verilmesi, kolektif karar alınması, uyum içerisinde yürütülen takım çalışması, gönüllü organizasyon içerisinde her bireye eşit muamale uygulanması ve maddi destek sağlanması olarak belirtilmiştir.

Gönüllü eylemlere katılmayan bireyler ise başlıca neden ve çekincelerinin, gönüllülüğe ayıracakları bir zaman dilimi yaratamamaları, gönüllü eylemlere nerede ve nasıl katılabilecekleri konusunda yeteri kadar bilgi sahibi olmamaları olduğunu belirtmişlerdir.

Türkiye'de gönüllü eylemlerin ve gönüllülük bilincinin yaygınlığı hususunda katılımcıların büyük bir çoğunluğu gönüllü eylemlerin yaygın olmadığını belirtmiştir. Gönüllülük kampanya ve etkinliklerinin tanıtımının yapılmaması, bireylerin maddi beklentiler içerisinde olması, gönüllülüğe dair bilinçlendirme çalışmalarının istenen seviyede olmaması ise öne sürülen sebeplerdendir.

Katılımcılar gönüllülüğün yayılması için hak ve standartlar hususunda; düzenli bir iş tanımına ve göreve sahip olmak, sosyal yaşamlarındaki masrafları karşılayabileceği maddi destek, yurtiçinde gerçekleşen gönüllü eylemlerde cep harçlığı ve konaklama, yurtdışı gönüllülük

eylemlerinde ise vize kolaylığı, cep harçlığı gibi avantajlara sahip olmak istediklerini belirtmişlerdir.

8. Sonuç ve Öneriler

Gönüllülük kavramı ilk kez Fransa'da 18.YY'da acil durumlarda kendilerini askeri hizmet ve faaliyetlere hür iradesiyle katılan bireyleri tanımlamak için kullanıldığını görülmekle birlikte günümüz gönüllü kavramının ortaya çıkması 19. Yüzyıla dayanmaktadır. Ülkemizde ise Osmanlı döneminden günümüze uzanan bir gönüllülük tarihi bulunmaktadır.

Gönüllülük, en temelinde bireyin bir çıkar beklentisi içerisinde bulunmaksızın toplumsal iyileşme ve toplumsal yarar adına, manevi güduları ve isteği doğrultusunda, bir toplumsal girişime ya da bir sivil toplum kuruluşu bünyesindeki etkinliklere destek olmasıdır. Gönüllülük tek bir alanda veya tek bir türde olmamakta, eğitim, sağlık, çevre gibi birçok alanda, gönüllülük faaliyetleri bulunmaktadır. Dolayısıyla toplumsal sahanın her parçasına yayılan ve her kesimi kapsayan gönüllülük, toplumsal barışın, dayanışmanın ve aidiyetin gelişmesine katkıda bulunmaktadır.

Sürdürülebilir toplumsal barış ve refahın araçlarından biri olan gönüllülük kavramı salt toplumsal girişim ve kurumlara fayda sağlamamakta aynı zamanda bireylerin kişisel, kariyer ve sosyal becerilerinin gelişmesinde rol oynamaktadır. Gönüllülük toplumdaki bireylerin aktif vatandaş olma yolunda adım atmalarına "eşitlik, adalet, katılım, demokrasi" gibi temel kavramları bireylerin hayatına entegre ederek aynı zamanda sosyal ilişkilerini güçlendirerek toplumun çeşitli kesimlerinden kişiler ile bağ kurmalarını ve onlarla empati, sabır, hoşgörü, saygı içerisinde bir arada var olmalarını sağlamaktadır. Gönüllü eylemler bireylere uzun vadede araştırma, zaman kontrolü, planlama, yönetim, organizasyon, değerlendirme, analiz gibi yetkinliklerin gelişmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla gönüllülük kavramı hem topluma hem bireye olumlu katkılar sunması bakımından çift yönlü bir yarar sağlayıcısı olmaktadır.

Gönüllülüğün küresel ölçekte görünürlüğünün artmasına katkı sağlayan önemli yapı ve oluşumları incelediğimizde Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler karşımıza çıkmaktadır. Kuruluşunun temeli küresel barış, güvenlik ve refah olan BM, bunları sağlamak adına gönüllülüğü bir araç olarak görmektedir. Birleşmiş Milletler gönüllülüğün profesyonelleşmesi için programlar geliştirmiş ve programlarını dünyadaki yüzlerce ülkeyi entegre ederek uluslararası alanda gönüllülüğün yayılması, gelişmesi ve görünürlüğüne destek sunmaktadır.

Avrupa Birliği ise başta ekonomik temellerle kurulsada süreç içerisinde sosyal ve toplumsal temelleri de benimsemiş ve desteklemiştir. Küresel barış ve refahı ilke edinen AB, gönüllülüğe büyük bir önem vermekte ve geliştirdiği programlar ve hukuki gelişimler ile gönüllülüğe dair iş birliği sağlanması, profesyonelleşmesi ve küresel ölçekte görünürlüğünün artmasına katkı sağlamaktadır. Ülkemizde ise gönüllülüğün yaygınlaşması ve desteklenmesi adına Sivil Toplum Kuruluşları, belediyeler, kent konseyleri rol almaktadır lakin etkin bir gönüllülük yapısının tam olarak oluştuğunu söylemek doğru bir söylem olmayacaktır. Bu hususta hukuki, ekonomik ve eğitim alanlarında bir dizi yeniliklere ve çalışmalara gereksinim duyulmaktadır.

Günümüzde alternatif hizmet anlayışına hizmet eden, toplumsal barış ve dayanışma aracı olan gönüllülüğün sürdürülebilir bir yapıya kavuşması için gereken birtakım hususlar bulunmaktadır. Bunlardan ilki, bireyi gönüllülüğe teşvik eden motivasyonların arttırılması ve desteklenmesi, bireyleri gönüllülükten uzaklaştıran durumların ise mümkün mertebe önlenmesidir.

Projemiz kapsamında hazırlanan ‘‘ Gönüllü Algısı Anketi’’ kapsamında katılımcı bireyler gönüllülüğe dair motivasyonlarını arttıran başlıca faktörlerin kendilerine inisiyatif verilmesi, kollektif karar alınması, uyum içerisinde yürütülen takım çalışması, gönüllü organizasyon içerisinde her bireye eşit muamale uygulanması ve maddi destek sağlanması olarak belirtilmiştir

Bu hususta bireylerin motive olmaları adına, gönüllülük hakkında bilinçlendirme çalışmalarının yapılması, gönüllülüğün teşvik edilmesi ve gönüllülerin yasal haklar ile donatılması gerekmektedir.

Gönüllülük her ne kadar manevi güdü ile yapılırsa da bireylerin temel gereksinimlerini karşılayabilmeleri hususunda yardım sağlamamaktadır. Ülkemizde gönüllülerin yasal hak ve güvenceleri bulunmamaktadır. Bu nedenle gönüllülere bir maddi yardım sunulmamakla birlikte çoğu bireylerin yol, yemek masrafları dahi karşılanmadığı için bireyler maddi yansımalarından kaçınmak adına gönüllü olmamaktadır. Bu olumsuz durumun giderilmesi adına Türkiye’de gönüllülere yasal hak ve sosyal güvence sağlanmalıdır. Bu konu hususunda Avrupa Birliği lkeleri bize emsal teşkil etmektedir. Örneğin; Almanya, Yardım Edenlere Yardım Kanunu ile gönüllülerin masraflarını karşılanmakta, harcırah ödenmekte ve bireyleri kaza ve hastalıklara karşı sigortalamaktadır.

Bir diğer konu ise gönüllülüğün teşvik edilmesidir. Ülkemizde bulunan Sivil Toplum Kuruluşları, yerel yönetimler gönüllülüğe dair teşvik edici çalışmalar yapsa da gönüllülük, ülkemizde gereken seviyelerde değildir.

Projemiz kapsamında yapılan ankette, daha önce gönüllü eylemlere katılmamış bireylerin öne sürdüğü başlıca sebepleri incelediğimizde; gönüllü bilincinin aile ve çevreleri tarafından kendilerine aşılınmaması, gönüllü etkinliklere nerede ve nasıl katılabilecekleri hususunda bilgi sahibi olmamaları, gönüllü eylemlerin tanınırlığı ve görünürlülüğün az olması nedeniyle katılım sağlayamamaları olarak belirtilmiştir.

Başta eğitim politikalarına gönüllülük hususunda seçmeli dersler, okul etkinlikleri, konferans ve seminerleri entegre edilmelidir. Bu hususta Avrupa Birliği ülkelerinin politikaları emsal alınmalıdır. Almanya da 26 yaşına kadar olan zorunlu okul dönemini bitirmiş gençlere gönüllülük teklif edilmektedir. Ayrıca diğer yaş gruplarının da gönüllü hizmetlere katılımının mümkün kılınması için pilot projeler uygulanmaktadır. Hollanda da ise, bir iş veya staj başvurusu için, herhangi bir sivil toplum kuruluşunda gönüllü olarak yer almak büyük bir önem taşımaktadır. Aynı zamanda gençlerin bilinçlenmesi için ise seçmeli derslere, okul faaliyetlerine gönüllülüğün entegre edilerek, gerek toplumsal iyileşme gerekse kariyer, bireysel kazanımların elde edilmesine katkı sağlanmaktadır.

Gönüllülüğün sürdürülebilir olması ve yaygınlaşması adına finansal güç ve otorite sahibi olan devlet, kurumlarında ve kuruluşlarında gönüllü politikaları geliştirmeli ve desteklemelidir. Devletimiz her ne kadar sivil toplum kuruluşları ile iş birliğine girse, destekleyici birtakım yaklaşımlar benimsese de ‘sürdürülebilir gönüllülük yapısı’ hususunda etkin politikalar ve iş birliği geliştiremediği görülmektedir. Gönüllülük hukuki, finansal ve eğitim alanlarında devlet politikaları ile desteklenmeli ve üçüncü sektör kuruluşlarının, gönüllü kuruluşların, sosyal tanıtım kuruluşlarının ve sosyal girişimlerin eylemlerini teşvik, geliştirme ve desteklemesi hususunda gerekli adımları atmalıdır.

Kaynakça

1. AKBAŞ, Halil Emre, BOZKURT, Serdar, ‘‘Osmanlı Devleti’nde Lonca Teşkilatı Yapısı ve Yönetim Düşüncesi İle Karşılaştırılması’’, 2018, s.180
2. ARSLAN, O. Kurumsal ve Tarihsel Aşamalarıyla Sivil Toplum ve Türkiye Gerçeği, İstanbul: Bayrak Yayınları. İstanbul 2001, s.27
3. ARSLAN, Şükrü, Kent Konseylerinde Halk Katılımı ve Gönüllülük: Adana Kent Konseyi Örneği , 2017, s.328
4. ASLAN, Mehmet, KAYA, Gazanfer , 1980 Sonrası Türkiye’de Siyasal Katılımda Sivil Toplum Kuruluşları, C.Ü İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 5, Sayı 1, ss.220
5. ASLAN, Seyfettin , ‘‘Türkiye’de Sivil Toplum’’, 2010, ss.270
6. Birleşmiş Milletler Gönüllüleri, ‘‘ TÜRKİYE’DE GÖNÜLLÜLÜK Gönüllülüğün Rolünün ve Katkılarının Keşfedilmesi’’ , ss.12
7. Birleşmiş Milletler Gönüllüleri, Dünyada Gönüllülüğün Durumu Raporu: ‘‘ Küresel Refah için Evrensel Değerler’’ 2011 s.29
8. Birleşmiş Milletler Gönüllüleri, Dünyada Gönüllülüğün Durumu Raporu: ‘‘ Küresel Refah için Evrensel Değerler’’ 2011
9. Birleşmiş Milletler Gönüllüleri: ‘‘Dünyada Gönüllülüğün Durum Raporu: Küresel Refah İçin Evrensel Değerler. Türkiye’’, Türk Ulusal Ajansı ve Beyaz Gemi Eğitim Danışmanlık Yayıncılık, 2011.
10. CANIKLIOĞLU, 2007: 76 file:///C:/Users/User/Downloads/428354.pdf
11. CEYLAN, Harun, AVRUPA Gençlik Politikaları ve Gönüllülük, 2016, Cilt: 9 Sayı: 42 ss.1054 Civil Society. Londra: Polity, 2004.
12. CNAAN, R. A., Handy, F. ve Wadsworth, M. (1996). Defining who is a volunteer: Conceptual and empirical considerations. Nonprofit And Voluntary Sector Quarterly, 25(3), 364-383.
13. ÇAHA, Ömer, Sivil Toplumun Türkiye’deki Sorunları, (Editörler: Selahaddin Bakan, Adnan Küçük ve Ahmet Karadağ), 21.Yüzyılın Eşliğinde Türkiye’de Siyasal Hayat, Aktüel Yayınları, Cilt 2, İstanbul, ss. 689-707
14. ÇELİK, Vasfiye, Gönüllülük, Katılım ve Yönetim Kültürü İlişkisi, Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 2020, s.6
15. ÇELİK, Vasfiye, Gönüllülük, Katılım ve Yönetim Kültürü İlişkisi, Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 2020, s.6

16. ÇETİNTÜRK, Veli Ercan, ÖZGÜZEL, Seyfi , “Karşılaştırmalı Perspektiften Türkiye ve Hollanda’da Düşünce Kuruluşları ve Sivil Toplum Örgütleri”, 2016 s.25
17. DAĞ, Âdem, ‘ ‘ Osmanlı Devleti’nde Sivil Toplum ve Sosyal Hizmetlerin Temel Unsurları’ ’s.7-8
18. DOĞRUL, Ümit , ‘ ‘İşlevsel Yaklaşım ile Gönüllülük Motivasyonlarının İncelenmesi: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma’ ’, Gençlik Araştırmaları Dergisi, 2019, s.91, https://yayinlar.gsb.gov.tr/Public//Files/GAD_Ozel_Sayi.pdf
19. DULKADİROĞLU, Hakan, Türkiye'nin Meselelerine Gönüllü Bakış” AmeriCorps Modeli’ ’, 2016, s.5, s.17, s.18
20. Dünya Barış Endeksi 2018, https://www.cafonline.org/docs/default-source/about-us-publications/caf_wgi2018_report_webnopw_2379a_261018.pdf
21. E. F. Keyman ve A. Icdygu. Citizenship in a Global World. Londra: Routledge, 2005; M. Edwards.
22. GENÇ, A: “Sivil Toplum Kuruluşlarında Gönüllü Olma Gündüleri: Türk Kızılayı Eskişehir Şubesi Gönüllüleri Üzerine Bir Uygulama.”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2011
23. GÜDER, N. Sivil Toplumcunun El Kitabı. İstanbul: Sivil Toplum Geliştirme Yayınları. 2004, ss.55
24. GÜDER, Nafiz, Özel Sektör Gönüllüler Derneği (ÖSGD) STK’lar İçin Gönüllülük ve Gönüllü Yönetimi Rehberi (2006) ss.7
25. GÜLMEZ, Murat, ‘ ‘ Üniversite Öğrencilerinin Gönüllülük Davranışları ve Motivasyonları Üzerine Bir Araştırma: Çağ Üniversitesi Örneği’ ’ Gençlik Araştırmaları Dergisi, 2019 , s.127, https://yayinlar.gsb.gov.tr/Public//Files/GAD_Ozel_Sayi.pdf
26. HODGKINSON, V. A. (2003) “Volunteering in Global Perspective,” The Values of Volunteering: Cross-Cultural Perspectives, Ed.: P. Dekker ve L. Halman, New York: Kluwer Academic-Plenum Publishers, 35-53.
27. HODGKINSON, Virginia A., The Roles and Contributions of Volunteers Globally: Passing on the Tradition to Future Generations, Center for the Study of Voluntary Organizations & Service, Washington, DC, May 15, 2001, ss. 1-5.
28. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/210830>
29. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/274308>
30. <https://doi.org/10.1111/j.1751-2409.2008.00009.x>

31. https://ec.europa.eu/citizenship/pdf/volunteering_charter_en.pdf
32. <https://images.gencgonulluler.gov.tr/get-ile/59fcb39438064067851067961643117d.pdf>
33. <https://sozluk.gov.tr/>
34. <https://www.tog.org.tr/biz-kimiz/>
35. <https://www.ua.gov.tr/anasayfa/icerikler/sikca-sorulan-sorular-baglanti/sss-avrupa-dayanisma-programi-esc/>
36. <https://www.ua.gov.tr/anasayfa/icerikler/sikca-sorulan-sorular-baglanti/sss-avrupa-dayanisma-programi-esc/>
37. <https://www.unv.org/volunteerism/power-volunteerism>
38. https://yayinlar.gsb.gov.tr/Public//Files/GAD_Ozel_Sayi.pdf
39. <https://yesilay.org.tr/tr/makaleler/gonullu-olmak-hem-sizi-hem-de-dunyayi-degistirir>
40. NOHUTÇU, Ahmet, ATEŞ, Hamza, Kamu Hizmeti Sunumunda Gönüllü Kuruluşlar ve Devlet, SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi. ss.29
41. PALABIYIK, Hamit, Gönüllülük Ve Yerel Hizmetlere Gönüllü Katılım Üzerine Açıklamalar, 2011, s.91
42. PENNER, L. A. “Dispositional and organizational influences on sustained volunteerism: An interactionist perspective.” Journal of Social Issues, 2002, 58:447- 467
43. SARPAŞAN, Cemal, “Devletin Sivil Toplumla Yaklaşımı Çerçevesinden Devlet-Sivil Toplum İlişkisi, Yeterlilik Tezi, Ankara, 2008. s.65
44. Sivil Toplumun Türkiye’deki Sorunları, (Editörler: Selahaddin Bakan, Adnan Küçük ve Ahmet Karadağ), 21.
45. SNYDER, M., & OMOTO, A. M. (2008). Volunteerism: Social issues perspectives and social policy implications. Social Issues and Policy Review, 2(1), 1–36.
46. T.C. İç İşleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Müdürlüğü, erişim 13.04.2021 <https://www.siviltoplum.gov.tr/dernek-sayilari>
47. T.C. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, “AB ÜLKELERİNDE SİVİL TOPLUM”, 2019 s.23
48. TEMA 2019 Faaliyet Raporu , s.12
49. Türkiye’de Gönüllülük, Gönüllülüğün Rolünün ve Katkılarının Keşfedilmesi, Birleşmiş Milletler Gönüllüleri (UNV) programı Türkiye & GSM Gençlik Servisleri Merkezi (2013) s.12

50. TÜRKMEN, Amber, A. Fazlıoğlu ve A. Keşir ; (2013), Toplum Kalkınmasında Gönül Elçileri Projesi, Katılımcılık Ekseninde Bütünsel Değerlendirme Ara Raporu, Temmuz, Ankara.
51. TÖTÖNCÖÖĞLU, Melike, Gönüllölük ve Sivil Toplum Etkileşiminde Sanatın Rolü. (2016)
52. WILSON, J., & Musick, M. 1997. "Who cares? Toward an integrated theory of volunteer work." American Sociological Review, 62: 694–713.
53. WILSON, J., Volunteering. Annual Review of Sociology, 2000, ss.215, 240.
54. Yeşilay 2019 Faaliyet Raporu, s.17
55. YILDIRIM, Murat, "Sivil Toplum ve Devlet",C.Ö Sosyal Bilimler Dergisi, 2003, ss.277
56. YUMURTACI, Aynur , Tarihsel Süreçte Almanya'da Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşların Gelişimi ve Yapısı, 2019, s.122, s.128, s.129.

Bilgilendirme

Bu araştırma **T.C. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü** tarafından desteklenmektedir. İçerik tamamıyla **Avrupa Birliği alışmaları Merkezi Derneği** sorumluluğu altındadır, doğabilecek her türlü hukuki ve cezai sorumluluk derneğe aittir ve T.C. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü'nün görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.